

EUROPOS
KOMISIJA

Strasbūras, 2013 06 11
COM(2013) 404 final

2013/0185 (COD)

Pasiūlymas

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA

**dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami
ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės
aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo**

(Tekstas svarbus EEE)

{SWD(2013) 203 final}

{SWD(2013) 204 final}

AIŠKINAMASIS MEMORANDUMAS

1. PASIŪLYMO APLINKYBĖS

1.1. Bendrosios aplinkybės

Reglamentu Nr. 1/2003¹ įgyvendinamos ES taisyklės, kuriomis draudžiami antikonkurenciniai susitarimai (įskaitant kartelius) ir piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi (toliau – ES konkurencijos taisyklės), kaip nustatyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis) 101 ir 102 straipsniuose, nustatant sąlygas, pagal kurias Komisija, nacionalinės konkurencijos institucijos (toliau – NKI) ir nacionaliniai teismai atskirais atvejais taiko šias nuostatas.

Reglamentu Nr. 1/2003 Komisijai ir NKI suteikiami įgaliojimai taikyti Sutarties 101 ir 102 straipsnius². Komisija gali skirti baudas įmonėms, kurios pažeidė šias nuostatas³. NKI įgaliojimai yra nustatyti Reglamento Nr. 1/2003 5 straipsniu. Komisijos ir NKI ES konkurencijos taisyklių taikymas paprastai vadinamas viešuoju ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimu.

Be viešojo vykdymo užtikrinimo tiesioginis Sutarties 101 ir 102 straipsnių taikymas reiškia, kad šiomis nuostatomis nustatomos asmenų teisės ir pareigos, kurių vykdymą užtikrina valstybių narių nacionaliniai teismai⁴. Tokio vykdymo užtikrinimas vadinamas privačiuoju ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimu.

Reikalavimai atlyginti žalą, patirtą dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, sudaro svarbią privačiojo ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo dalį. Tiesioginis Sutarties 101 ir 102 straipsniuose nustatytų draudimų taikymas reiškia, kad bet kuris asmuo gali reikalauti kompensacijos už patirtą žalą, jei yra šios žalos ir ES konkurencijos taisyklių pažeidimo priežastinis ryšys⁵. Nukentėjusiosioms šalims turi būti suteikta teisė reikalauti kompensacijos ne tik už faktiškai patirtus nuostolius (*damnum emergens*), bet ir prarastas pajamas (prarastas pelnas arba *lucrum cessans*) bei palūkanas⁶. Kompensacijos už žalą, patirtą dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo, negalima reikalauti kreipiantis į viešojo vykdymo užtikrinimo institucijas. Kompensacijos skyrimas priskiriamas ne Komisijos ir NKI, o nacionalinių teismų kompetencijai ir yra civilinės teisės bei proceso objektas.

¹ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo, OL L 1, 2003 1 4, p. 1. Nuo 2009 m. gruodžio 1 d. EB sutarties 81 ir 82 straipsniai tapo SESV 101 ir 102 straipsniais. Jų esmė nepasikeitė.

² Reglamento Nr. 1/2003 4 ir 5 straipsniai atitinkamai.

³ Reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnis.

⁴ Reglamento Nr. 1/2003 6 straipsnis; žr. taip pat 1974 m. sausio 30 d. Sprendimo *BRT prieš SABAM*, 127/73, Rink. p. 51, 16 punktą; 1997 m. kovo 18 d. Sprendimo *Guérin Automobiles prieš Komisiją*, C-282/95 P, Rink. p. I-1503, 39 punktą.

⁵ Žr. 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Courage ir Crehan*, C-453/99, Rink. I-6297; 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Manfredi*, sujungtos bylos C-295/04–C-298/04, Rink. I-6619; 2011 m. birželio 14 d. Sprendimą *Pfleiderer AG prieš Bundeskartellamt*, C-360/09, Rink. I-5161 ir 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Europos bendrija prieš Otis NV ir kt.*, C-199/11, Rink. I-0000.

⁶ Sprendimas *Manfredi*, žr. 95 punkto 5 išnašą.

Taigi Komisijai ir NKI užtikrinant griežtą viešąjį ES konkurencijos taisyklių vykdymą kartu su privatųjį vykdymą užtikrinančiais nacionaliniais teismais, užtikrinama, kad šių taisyklių būtų laikomasi.

1.2. Pasiūlymo pagrindas ir tikslai

Šiuo pasiūlymu siekiama užtikrinti veiksmingą ES konkurencijos taisyklių vykdymą

- i) užtikrinant geriausią viešojo ir privačiojo konkurencijos teisės aktų vykdymo sąveiką, taip pat
- ii) užtikrinant, kad nukentėjusieji dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo gautų visą kompensaciją už patirtą žalą.

Geriausia viešojo ir privačiojo konkurencijos teisės aktų vykdymo sąveika

Geriausiai užtikrinti bendrą ES konkurencijos taisyklių vykdymą galima užtikrinant viešojo ir privačiojo vykdymo tarpusavio papildomumą. Tačiau galiojančioje teisinėje sistemoje šių dviejų ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo sričių sąveika nėra tinkamai reglamentuota.

Įmonė, ketinanti bendradarbiauti su konkurencijos institucija pagal baudų neskyrimo programą (taip prisipažindama, kad dalyvavo kartelyje, ir siekdama, kad jai nebūtų skirtos baudos arba šios baudos būtų sumažintos), bendradarbiavimo metu negali žinoti, ar nukentėjusieji dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo galės naudotis informacija, kurią ši įmonė savanoriškai pateikė konkurencijos institucijai. Visų pirma, 2011 m. Europos Teisingumo Teismas (toliau – Teismas) sprendime *Pfleiderer byloje*⁷ nustatė, kad jei nėra ES teisės aktų, pagal nacionalinius teisės aktus kiekvienu konkrečiu atveju spręsti, ar leisti atskleisti dokumentus, įskaitant pagal baudų neskyrimo programą pateiktus dokumentus, gali nacionalinis teismas. Priimdamas tokį sprendimą, nacionalinis teismas turėtų suderinti du interesus – apsaugoti veiksmingą ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimą ir užtikrinti teisę gauti visą kompensaciją. Dėl to skirtingose valstybėse narėse ir netgi vienoje valstybėje narėje konkurencijos institucijų bylose esantys įrodymai gali būti atskleidžiami skirtingai. Be to, netikrumas dėl su baudų neskyrimo programa susijusios informacijos atskleidimo gali daryti įtaką įmonės sprendimui, ar bendradarbiauti su konkurencijos institucijomis pagal baudų neskyrimo programą. Jei ES lygmeniu nebus imtasi teisiškai privalomų priemonių, baudų neskyrimo programų (kurios yra labai svarbi viešojo ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimo priemonė) veiksmingumas galėtų smarkiai sumažėti dėl tam tikrų dokumentų atskleidimo rizikos nacionaliniams teismams nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo.

Poreikį reglamentuoti privačiojo ir viešojo sektorių vykdymo užtikrinimo sąveiką patvirtino suinteresuotosios šalys per 2008 m. viešąsias konsultacijas dėl Baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (toliau – baltoji knyga)⁸ ir per 2011 m. konsultacijas dėl vieningos Europos kolektyvinių ieškinių koncepcijos⁹. 2012 m.

⁷ 2011 m. birželio 14 d. Sprendimą *Pfleiderer AG prieš Bundeskartellamt*, C-360/09, Rink. I-5161

⁸ COM(2008) 165 galutinis; taip pat žr. prie baltosios knygos pridėdamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SEC(2008) 404.

⁹ Viešoji konsultacija „Vieninga Europos kolektyvinių ieškinių koncepcija“, žr. http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/lt.pdf

gegužės mėn. Europos konkurencijos institucijų vadovų rezoliucijoje taip pat buvo pabrėžta su baudų neskyrimu susijusių duomenų apsaugos svarba nagrinėjant civilinius ieškinius dėl žalos atlyginimo¹⁰. Europos Parlamentas ne kartą pabrėžė, kad viešasis vykdymo užtikrinimas konkurencijos srityje yra labai svarbus, ir ragino Komisiją užtikrinti, kad užtikrinant privatųjį vykdymą nekiltų pavojus baudų neskyrimo programų arba susitarimų procedūrų veiksmingumui¹¹.

Taigi pirmasis pagrindinis šio pasiūlymo tikslas – užtikrinti geriausią viešojo ir privačiojo ES konkurencijos taisyklių vykdymo sąveiką, užtikrinant, kad Komisija ir NKI galėtų ir toliau vykdyti griežto viešojo vykdymo užtikrinimo politiką, o nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo būtų kompensuota už patirtą žalą.

Galimybės nukentėjusiesiems veiksmingai naudotis teise gauti visą kompensaciją užtikrinimas

Antrasis pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad nukentėjusieji dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo galėtų veiksmingai gauti kompensaciją už patirtą žalą.

Nors teisė gauti visą kompensaciją įtvirtinta pačioje Sutartyje ir yra *acquis communautaire* dalis, dėl taikomų taisyklių ir procedūrų užtikrinti šią teisę praktikoje dažnai yra sudėtinga arba beveik neįmanoma. Nors pastaruoju metu keliose valstybėse narėse pastebėta tam tikrų teigiamų pokyčių, nukentėjusieji dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimų iki šiol retai gauna kompensaciją už patirtą žalą.

Tik 2005 m. žaliojoje knygoje „Ieškiniai dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles“¹² (toliau – žilioji knyga) Komisija nurodė veiksmingesnės ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo sistemos kliūtis. Šiandien tos pačios kliūtys ir toliau egzistuoja daugelyje valstybių narių. Jos susijusios su:

- i) įrodymų, reikalingų bylai įrodyti, surinkimu,
- ii) veiksmingų kolektyvinio teisės gynimo mechanizmų trūkumu, ypač vartotojų ir MVĮ atveju,
- iii) aiškių taisyklių, reglamentuojančių išlaidų perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę, nebuvimu,
- iv) aiškos NKI sprendimų įrodomosios galios nebuvimu,
- v) galimybe teikti ieškinį dėl žalos atlyginimo po to, kai konkurencijos institucija nustatė pažeidimą, taip pat

¹⁰ 2012 m. gegužės 23 d. Europos konkurencijos institucijų vadovų rezoliuciją „*Protection of leniency material in the context of civil damages actions*“ (Su baudų neskyrimu susijusios informacijos apsauga nagrinėjant civilinius ieškinius dėl žalos atlyginimo) galima rasti: http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_material_protection_en.pdf.

¹¹ Žr. 2012 m. vasario 2 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl „Vieningos Europos kolektyvinių ieškinių koncepcijos“ (2011/2089(INI)): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2012-21> rezoliuciją dėl metinės ES konkurencijos politikos ataskaitos (2011/2094(INI)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2012-31>.

¹² COM(2005) 672 galutinis; taip pat žr. prie žaliosios knygos pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SEC(2005) 1732.

vi) žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymu.

Be šių konkrečių materialinių veiksmingo kompensavimo kliūčių, labai skiriasi nacionalinės teisės normos, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl monopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo, o pastaruoju metu šių skirtumų iš tikrųjų dar padaugėjo. Tokia įvairovė gali sukelti teisinį netikrumą visoms ieškinio dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo šalims, todėl privatusis konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimas, ypač tarpvalstybinių bylų atveju, būtų neveiksmingas.

Kad tokia padėtis būtų ištaisyta, antrasis pagrindinis šio pasiūlymo tikslas – užtikrinti, kad visoje Europoje nukentėjusieji dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimų galėtų naudotis veiksmingais mechanizmais, kad gautų visą kompensaciją už patirtą žalą. Taip vidaus rinkoje veikiančioms įmonėms bus sudarytos vienodesnės sąlygos. Be to, jei padidės tikimybė, kad Sutarties 101 arba 102 straipsnių pažeidėjai turės padengti padarytų pažeidimų išlaidas, nukentėjusieji nuo neteisėto elgesio ne tik išvengs išlaidų, bet taip pat bus skatinama sąžiningiau laikytis ES konkurencijos taisyklių.

Šiems tikslams pasiekti Komisija pateikė konkrečių šios politikos krypties pasiūlymų 2008 m. baltojoje knygoje. Per vėliau vykusias viešąsias konsultacijas šioms politikos priemonėms tvirtai pritarė pilietinės visuomenės suinteresuotosios šalys ir suinteresuotos institucijos, kaip antai Europos Parlamentas¹³ ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas¹⁴, ir paragino priimti konkrečius ES teisės aktus, reglamentuojančius ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo¹⁵.

1.3. Pasiūlymo srityje galiojančios nuostatos

- Tarybos reglamentas Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties [101] ir [102] straipsniuose, įgyvendinimo
 - Remiantis 2 straipsniu, pareiga įrodyti Sutarties 101 straipsnio 1 dalies ar 102 straipsnio pažeidimą tenka šaliai, pareiškusiai, kad būta tokio pažeidimo. Atsakovui, norinčiam pasinaudoti Sutarties 101 straipsnio 3 dalies nuostatomis, tenka pareiga įrodyti, kad šios straipsnio dalies sąlygos įvykdytos. Šios taisyklės taikomos užtikrinant viešąjį vykdymą ir nagrinėjant ieškinius gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl Sutarties 101 ar 102 straipsnių pažeidimo.
 - 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nacionaliniai teismai, nagrinėdami bylas dėl Sutarties 101 ar 102 straipsnio taikymo, gali prašyti Komisijos perduoti jiems turimą informaciją. Komisijos pranešime dėl Komisijos ir ES valstybių narių teismų bendradarbiavimo taikant Sutarties 101 ir 102 straipsnius¹⁶ išsamiai išdėstyta, kaip reikėtų suprasti ir praktiškai taikyti šią nuostatą.

¹³ 2009 m. kovo 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (2008/2154(INI)).

¹⁴ 2009 m. kovo 25 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo, OL C 228, 2009 9 22, p. 40.

¹⁵ Žr. 2012 m. vasario 2 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl metinės ES konkurencijos politikos ataskaitos (2011/2094(INI))

¹⁶ OL C 101, 2004 4 27, p. 54.

- 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei nacionaliniai teismai priima sprendimus dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal Sutarties 101 ar 102 straipsnius, jau esančių Komisijos sprendimo objektu, tokie sprendimai negali prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui. Nacionaliniai teismai taip pat privalo vengti sprendimų, kurie neatitiktų Komisijos svarstomo sprendimo jai pradėjus nagrinėti bylą. Šiuo tikslu nacionalinis teismas gali spręsti, ar būtina sustabdyti jam pateikto ieškinio nagrinėjimą.
- Tarybos reglamentu Nr. 44/2001 nustatytos taisyklės dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹⁷. Šiame reglamente nustatytais sąlygomis valstybių narių teismai turi jurisdikciją nagrinėti ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo, o sprendimai tokiuose ieškiniuose yra kitų valstybių narių pripažįstami ir vykdomi.
- Tarybos Reglamentu Nr. 1206/2001 reglamentuojamas skirtingų valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimas renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose, įskaitant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo¹⁸.
- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 864/2007 nustatytos taisyklės dėl teisės, taikytinos ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo.¹⁹
- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 861/2007²⁰ nustatyta Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra, kuria siekiama supaprastinti ir pagreitinoti teismo procesus dėl nedidelių sumų tarpvalstybinėse bylose ir sumažinti išlaidas.
- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB reikalaujama, kad valstybės narės numatytų tarpininkavimo galimybę civilinėse ir komercinėse bylose, įskaitant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo²¹.
- Komisijos reglamento Nr. 773/2004²² 15 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad dokumentai, gauti pasinaudojus galimybe susipažinti su Komisijos byla, naudojami tik nagrinėjant bylas dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių taikymo teismine arba

¹⁷ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 12, 2001 I 16, p. 1. Šis reglamentas pakeistas 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamentu (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 351, 2012 12 20, p. 1, kurio didžioji dalis įsigalios 2015 m. sausio 10 d.

¹⁸ 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose, OL L 174, 2001 6 27, p. 1.

¹⁹ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“), OL L 199, 2007 7 31, p. 40.

²⁰ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, OL L 199, 2007 7 31, p. 1.

²¹ 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, OL L 136, 2008 5 24, p. 3.

²² 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje pagal Sutarties 81 ir 82 straipsnius tvarkos, OL L 123/18, 2004 4 27, p. 18.

administracine tvarka. Komisijos pranešime dėl teisės susipažinti su dokumentais²³ nustatytos išsamios taisyklės dėl teisės susipažinti su Komisijos dokumentais ir šiuos dokumentus naudoti.

- Komisijos pranešime dėl baudų neskyrimo arba sumažinimo kartelių bylose (toliau – Pranešimas dėl baudos neskyrimo arba sumažinimo)²⁴ išdėstytos taisyklės dėl sąlygų, pagal kurias įmonės gali bendradarbiauti su Komisija pagal baudų neskyrimo programą, kad nagrinėjant kartelio bylas baudos joms būtų neskirtos arba sumažintos. 33 punkte nustatyta, kad galimybė susipažinti su įmonės pareiškimais suteikiama tik prieštaravimo pareiškimų adresatams, jei jie ir jų vardu teisę susipažinti gavę advokatai įsipareigoja nedaryti jokių įmonės pareiškime esančios informacijos kopijų mechaniniu arba elektroniniu būdu ir užtikrinti, kad iš įmonės pareiškimų gauta informacija būtų naudojama tik Pranešime dėl baudos neskyrimo arba sumažinimo nurodytais tikslais. Kitoms šalims, pavyzdžiui, skundo pareiškėjams, teisė susipažinti su įmonės pareiškimais nesuteikiama. Ši ypatinga įmonės pareiškimo apsauga yra nebepateisinama, kai pareiškėjas atskleidžia jo turinį trečiajai šaliai. Be to, Komisijos pranešime dėl susitarimo procedūros tvarkos siekiant priimti sprendimus pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 7 ir 23 straipsnius kartelių bylose (toliau – Susitarimo pranešimas)²⁵ nustatyta sistema, pagal kurią atlyginama už bendradarbiavimą su Komisija vykstant procedūrai, pradėtai siekiant taikyti Sutarties 101 straipsnį kartelių bylose (toliau – susitarimo procedūra). Šio pranešimo 39 dalyje nustatytos taisyklės dėl susitarimo pareiškimų perdavimo nacionaliniams teismams.

2. KONSULTACIJŲ SU SUINTERESUOTOSIOMIS ŠALIMIS REZULTATAI IR POVEIKIO VERTINIMAS

2.1. Konsultacijos su suinteresuotosiomis šalimis

Tiek 2005 m. žalioji knyga, tiek 2008 m. baltoji knyga paskatino plataus masto suinteresuotųjų šalių diskusijas ir buvo pateikta daug pastabų²⁶. Po viešųjų konsultacijų paaiškėjo, kad Komisijos bendrasis požiūris į ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo įteisinimą sulaukė plataus masto pritarimo. Respondentai pritarė pagrindiniam kompensacijos principui ir susijusiam sprendimui nesiūlyti tokių priemonių kaip JAV vyraujantys kolektyviniai ieškiniai, bylos šalių išsamus susipažinimas su priešingos šalies teikiama medžiaga iki teisiamojo posėdžio arba daugkartinės žalos atlyginimas, nes šių priemonių tikslas yra pirmiausia atgrasomasis. Plačiai pripažinta, kad yra kliūčių, trukdančių veiksmingai atlyginti žalą nukentėjusiesiems dėl konkurencijos taisyklių

²³ Komisijos pranešimas dėl teisės susipažinti su Komisijos dokumentais bylose pagal EB sutarties 81 ir 82 straipsnius, EEE sutarties 53, 54 ir 57 straipsnius bei Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 taisyklių, OL C 325/07, 2005 12 22, p. 7.

²⁴ Komisijos pranešimas dėl atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo kartelių bylose, OL C 298, 2006 12 8, p. 17.

²⁵ OL 2008/C 167/1.

²⁶ Per viešąsias konsultacijas Komisijos gautas rašytines pastabas galima rasti šiuo adresu: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/green_paper_comments.html (konsultacijos dėl žaliosios knygos), taip pat šiuo adresu: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html (konsultacijos dėl baltosios knygos).

pažeidimų. Tačiau dėl materialinės teisės priemonių problemoms spręsti pasiūlytų priemonių buvo pateikta skirtingų nuomonių.

2011 m. Komisija surengė viešąsias konsultacijas dėl nuoseklaus Europos požiūrio į kolektyvinį teisės gynimą²⁷. Suinteresuotosioms šalims pateikus atsakymus ir Europos Parlamentui pateikus poziciją²⁸, Komisija šiam klausimui spręsti pasirinko horizontalųjį metodą, o ne įtraukti su konkurencija susijusias nuostatas dėl kolektyvinio teisės gynimo į šį pasiūlymą. Pritaikius horizontalųjį metodą galima nustatyti bendras taisykles dėl kolektyvinio teisės gynimo visose politikos srityse, kuriose dažnai gali pasitaikyti žalos atvejų ir kuriose vartotojams ir MVĮ yra sunku gauti atlyginimą už žalą. Pirmasis Komisijos veiksmas taikant horizontalųjį metodą dėl kolektyvinio teisės gynimo – komunikatas „Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimas“²⁹ ir Komisijos rekomendacija dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų³⁰.

2011 m. Komisija taip pat surengė viešąsias konsultacijas dėl gairių projekto dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymo³¹. Šiose gairėse pateikta paaiškinimų apie metodus žalos dydžiui nustatyti nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo ir nurodyti šių metodų privalumai ir trūkumai. Suinteresuotosios institucijos ir kitos suinteresuotosios šalys bendrai pritarė sumanymui pateikti neprivalomas gaires dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymo³².

2.2. Išorės tiriamųjų duomenų rinkimas ir naudojimas

Komisija užsakė atlikti išorės tyrimą 2005 m. žaliajai knygai³³, 2008 m. baltajai knygai³⁴ ir 2011 m. žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymo gairių projektui parengti³⁵.

²⁷ Žr. 9 išnašą.

²⁸ 2012 m. vasario 2 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl „Vieningos Europos kolektyvinių ieškinių koncepcijos“ (2011/2089(INI)): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP/TEXT+TA+P7-TA-2012-0021+0+DOC+XML+V0//LT>.

²⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimas“, COM(2013)401 *final*.

³⁰ Rekomendacija dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų, COM(2013)3539 *final*.

³¹ Informaciją apie viešąsias konsultacijas dėl gairių projekto „Žalos ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, susijusiuose su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymas“ galima rasti:

http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_actions_damages/draft_guidance_paper_lt.pdf.

³² Pastabas, gautus per viešąsias konsultacijas, galima rasti: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_actions_damages/draft_guidance_paper_lt.pdf.

³³ *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* („Ieškinių dėl žalos, patirtos dėl EB konkurencijos taisyklių pažeidimo, sąlygų tyrimas“), kurį galima rasti adresu: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>.

³⁴ *Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios* („Veiksmingesnis ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimas: poveikis gerovei ir galimi scenarijai“), kurį galima rasti adresu:

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/impact_study.pdf.

³⁵ *Quantifying antitrust damages — Towards non-binding guidance for courts* („Žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymas. Teisiškai neprivalomos gairės teismams“), šį

2.3. Poveikio vertinimas

Prieš teikiant pasiūlymą dėl direktyvos buvo parengtas poveikio vertinimas, kuris iš esmės pagrįstas baltosios knygos poveikio vertinimo išvadomis. Priemonės, kurios nebuvo įtrauktos į baltąją knygą dėl tikėtino neveiksmingumo arba pernelyg didelių išlaidų, nebuvo iš naujo svarstytos.

Poveikio vertinimo ataskaitoje³⁶ daugiausia dėmesio buvo skirta keturioms alternatyvoms, įtrauktoms į vėlesnę iniciatyvą, kurios tikslas – užtikrinti geriausią viešojo ir privačiojo ES konkurencijos taisyklių vykdymo sąveiką ir veiksmingesnę teisinę ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo sistemą Europoje. Šios alternatyvos buvo pakankamai skirtingos: vienoje buvo siūloma nesiimti veiksmų ES lygmeniu, kitoje – taikyti privalomos galios neturinčios teisės metodą, likusiose – imtis teisiškai privalomų ES priemonių.

Pirmenybė suteikta alternatyvai, kuri yra šio pasiūlymo dėl direktyvos pagrindas ir kurios tikslus pasiekti galima mažiausiomis sąnaudomis. Joje tinkamai atsižvelgta į pagrindines per viešąsias konsultacijas gautas pastabas per pastaruosius aštuonerius metus ir į vėliausius ES ir nacionalinio lygmens teisėkūros ir teismų pokyčius.

3. TEISINIAI PASIŪLYMO ASPEKTAI

3.1. Pasiūlymo teisinis pagrindas

Teisinio pagrindo Europos priemonei parinkimas turi būti pagrįstas objektyviais veiksniais, kuriems gali būti taikoma teisminė priežiūra. Šie veiksniai apima priemonės tikslą ir turinį. Šis pasiūlymas grindžiamas Sutarties 103 ir 114 straipsniais, nes juo siekiama dviejų vienodai svarbių neatskiriamų tikslų, t. y.: a) įgyvendinti Sutarties 101 ir 102 straipsniuose nustatytus principus, b) užtikrinti vienodesnes sąlygas vidaus rinkoje veikiančioms įmonėms ir palengvinti piliečiams ir verslui galimybes naudotis vidaus rinkoje numatytais teisėmis.

Kalbant apie pirmąjį tikslą, Teismas išaiškino, kad visapusiškam ES konkurencijos taisyklių veiksmingumui, visų pirma praktiniam jomis nustatytų draudimų įgyvendinimui, kiltų grėsmė, jei asmenys negalėtų reikalauti atlyginti žalos, kurią jie patyrė dėl sutarties arba elgesio, kuriais galėjo būti ribojama arba iškraipoma konkurencija. Teismo nuomone, ieškiniais dėl žalos atlyginimo stiprinamas ES konkurencijos taisyklių veikimas, todėl jų reikšmė išlaikant veiksmingą konkurenciją ES yra labai svarbi³⁷. Siekiant pagerinti sąlygas, pagal kurias nukentėjusiosios šalys gali reikalauti atlyginti žalą ir siekiant užtikrinti geriausią viešojo ir privačiojo SESV 101 ir 102 straipsnių vykdymo sąveiką, šiuo pasiūlymu šios nuostatos neabejotinai įgyvendinamos. Todėl siūloma direktyva turi būti pagrįsta Sutarties 103 straipsniu.

Tačiau vien tik tokio teisinio pagrindo nepakanka, nes tiek siūlomos direktyvos tikslas, tiek turinys viršija šio teisinio pagrindo ribas. Iš tiesų, siūlomos direktyvos tikslas yra platesnis negu SESV 101 ir 102 straipsnių įgyvendinimas. Kadangi skiriasi galiojančios nacionalinės

dokumentą galima rasti:

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_study.pdf.

³⁶ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Poveikio vertinimo ataskaita „Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl ES antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo“, Strasbūras, 2013 6 11, SWD(2013)203 *final*

³⁷ Žr. 5 išnašą.

taisyklės, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, įskaitant tokių ieškinių sąveiką su viešuoju šių taisyklių vykdymo užtikrinimu, vidaus rinkoje susidarė labai skirtingos veikimo sąlygos. Šie pastebimi skirtumai buvo išdėstyti jau 2004 m. lyginamajame tyrime³⁸, taip pat 2008 m. baltojoje knygoje ir prie jos pridėtame poveikio vertinime. Nuo to laiko dėl skirtingų teisėkūros ir teisminių pokyčių šie skirtumai padidėjo tik keliose valstybėse narėse.

Vienas iš tokių skirtumų pavyzdžių – skirtingos nacionalinės taisyklės, taikomos galimybei susipažinti su įrodymais. Išskyrus kelias valstybes nares, dėl tinkamų taisyklių, kuriomis reglamentuojamas dokumentų atskleidimas nacionaliniams teismams nagrinėjant bylas, trūkumo nukentėjusieji dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo, siekiantys gauti kompensaciją už patirtą žalą, neturi realios galimybės susipažinti su įrodymais. Kiti pavyzdžiai susiję su nacionalinėmis taisyklėmis dėl išlaidų perkėlimo (kai egzistuojantys skirtumai daro didelį poveikį tiesioginių ir (arba) netiesioginių pirkėjų galimybei veiksmingai reikalauti atlyginti žalą ir, savo ruožtu, atsakovo galimybei išvengti kompensacijos už padarytą žalą mokėjimo), NKI sprendimų įrodomąją galia vėlesniuose ieškiniuose dėl žalos atlyginimo ir nacionalinėmis taisyklėmis, kurios yra svarbios nustatant žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydį (pavyzdžiui, darant prielaidą, kad padaryta žala).

Dėl šių pastebimų nacionalinių teisės aktų skirtumų, kai kurių valstybių narių taikomas taisyklės ieškovai laiko tinkamesnėmis ieškiniui dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo teikti toje, o ne kitoje, valstybėje narėje. Dėl šių skirtumų atsirado nevienodumo ir netikrumo, susijusių su sąlygomis, kuriomis nukentėjusiosios šalys – piliečiai ir įmonės – gali pasinaudoti Sutartyje numatyta teise gauti kompensaciją, taip pat jie daro poveikį tokios teisės veiksmingumui. Iš tiesų, jei pagal jurisdikcijos taisyklės ieškovas gali teikti ieškinį šiose palankesnėse valstybėse narėse ir jei tas ieškovas turi reikalingų išteklių ir paskatų tą padaryti, tikėtina, kad jis veiksmingiau pasinaudos savo ES teise gauti kompensaciją, negu tuo atveju, kai jis to padaryti negali. Kadangi nukentėjusiosios šalys, kurių reikalaujama kompensacija yra mažesnė ir (arba) kurios turi mažiau išteklių, reikalaujamos atlyginti žalą renkasi įsisteigimo valstybės narės teismą (viena iš priežasčių – visų pirma vartotojams ir mažesnėms įmonėms rinktis palankesnę jurisdikciją yra pernelyg brangu), dėl nacionalinių taisyklių skirtumų sudaromos nevienodos sąlygos ieškiniams dėl žalos atlyginimo, todėl gali būti daromas poveikis konkurencijai tose rinkose, kuriose šios nukentėjusiosios šalys veikia.

Taip pat dėl šių pastebimų skirtumų skirtingose valstybėse narėse įsisteigusių ir veikiančių įmonių atsakomybė už konkurencijos teisės aktų pažeidimą taip pat gali labai skirtis. Todėl nevienodai užtikrinant ES teisę gauti kompensaciją įmonės, pažeidusios Sutarties 101 ir 102 straipsnius, bet neturinčios savo būstinės arba neveikiančios palankesnėje valstybėje narėje, gali įgyti konkurencinį pranašumą. Ir priešingai, nevienodai užtikrinant vykdymą neskatinama naudotis įsisteigimo ir prekių tiekimo ir paslaugų teikimo teisėmis tose valstybėse narėse, kuriose teisė gauti kompensaciją yra užtikrinama veiksmingiau. Taigi jei skiriasi atsakomybės tvarka, taip pat gali būti daromas neigiamas poveikis konkurencijai ir kilti pavojus, kad tinkamas vidaus rinkos veikimas bus pastebimai iškraipomas.

Kad būtų užtikrintos vienodesnės vidaus rinkoje veikiančių įmonių sąlygos ir pagerintos nukentėjusiųjų šalių sąlygos naudotis vidaus rinkoje numatytais teisėmis, tikslinga padidinti

³⁸ Žr. 33 išnašą.

teisinį tikrumą ir sumažinti valstybių narių nacionalinių taisyklių, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo, skirtumus.

Nacionalinių taisyklių vienodinimas neapriojamas ieškiniiais dėl žalos, patirtos dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, bet taip pat derinamos ir nacionalinės konkurencijos taisyklės, jei jos taikomos lygiagrečiai. Visų pirma, jei darant pažeidimą, kuris turi poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, taip pat pažeidžiami nacionaliniai konkurencijos teisės aktai, dėl tokio pažeidimo pateikti ieškiniai dėl žalos atlyginimo turi atitikti tuos pačius standartus, kurie taikomi ES konkurencijos teisės aktų pažeidimams.

Nacionalinių materialinių ir procesinių taisyklių vienodinimas siekiant neiškraipytos konkurencijos vidaus rinkoje ir galimybės suteikimas piliečiams ir įmonėms visapusiškai naudotis šioje rinkoje numatytomis teisėmis ir laisvėmis, nėra vien tik pagalbinė tikslo užtikrinti veiksmingą ES konkurencijos taisyklių vykdymą priemonė. Tokia išvada daroma ne vien tik atsižvelgiant į siūlomos direktyvos tikslus, bet ir į jos konkrečias nuostatas. Siūlomos direktyvos turinio vien tik Sutarties 103 straipsnis neaprepia, nes juo keičiamos taikomos nacionalinės taisyklės dėl reikalavimo atlyginti žalą, patirtą dėl nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, netgi tuomet, kai tai susiję su antikonkurenciniu elgesiu, kuris turi poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, taigi jam taikomi ES konkurencijos teisės aktai³⁹. Todėl siūlomos direktyvos taikymo sritis, nustatyta ne tik pagal tikslus, bet taip pat pagal priemonės turinį, yra platesnė, negu reikia Sutarties 101 ir 102 straipsniams įgyvendinti, taigi ji taip pat turi būti pagrįsta SESV 114 straipsniu.

Šie susiję ir kartu skirtingi siūlomos direktyvos tikslai negali būti įgyvendinti atskirai priimant dvi skirtingas priemones. Pavyzdžiui, netikslinga suskaidyti siūlomą direktyvą į vieną priemonę, pagrįstą SESV 103 straipsniu, kuria būtų suvienodintos nacionalinės taisyklės dėl ieškinių dėl žalos, patirtos dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, atlyginimo, ir į kitą, pagrįstą SESV 114 straipsniu, kuria reikalaujama, kad valstybės narės taikytų tas pačias materialinės ir procesinės teisės taisykles ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo. Toks pasirinkimas negalimas dėl su materialine ir procesine teise susijusių priežasčių.

Materialinės teisės požiūriu neatsiejamas dviejų skirtingų tikslų ryšys suteikia pagrindą konkrečioms priemonėms šiems tikslams įgyvendinti. Pavyzdžiui, įrodymų atskleidimo ir atsakomybės apribojimo išimtimis visapusiškai įgyvendinami 101 ir 102 straipsniai, netgi pateikus reikalavimus, pagrįstus nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimu, kai tai taikoma lygiagrečiai Sutarties nuostatomis. Be to, siekiant teisinio tikrumo ir vienodų sąlygų vidaus rinkoje, tos pačios taisyklės turi būti taikomos ir ES konkurencijos taisyklių, ir nacionalinių teisės aktų (jei šie taikomi lygiagrečiai ES taisyklėms) pažeidimams. Procesinės teisės požiūriu ir siekiant nepažeisti institucinės ES teisės aktų leidybos pusiausvyros vienintelis būdas nustatyti vienodas abiejų atvejų taisykles – priimti vieną teisės priemonę pagal tą pačią procedūrą.

Dėl šios priežasties šios iniciatyvos turinys nedalijamas į dvi atskiras priemones, bet siūlomoje direktyvoje nagrinėjamas kartu, taigi ši direktyva turėtų būti pagrįsta tiek 103, tiek 114 Sutarties straipsniais.

³⁹ Žr. 4.1 skirsnį.

3.2. Subsidiarumo principas (Europos Sąjungos sutarties 5 straipsnio 3 dalis)

Siūloma direktyva atitinka subsidiarumo principą, nes pačios valstybės narės negali deramai pasiekti jos tikslų, todėl akivaizdu, kad reikalingi vertingi ES veiksmai. ES lygmens teisiškai privalomu aktu bus geriau užtikrintas visapusiškas Sutarties 101 ir 102 straipsnių įgyvendinimas taikant bendrus standartus, pagal kuriuos nagrinėjami ieškiniai dėl žalos atlyginimo visoje ES bus veiksmingi ir kuriais bus nustatytos vienodesnės sąlygos vidaus rinkoje.

Konkrečiau, gali būti laikoma, kad siūloma direktyva atitinka subsidiarumo principą dėl šių priežasčių:

- Kyla pavojus, kad vykdydamas, už kurį atsakingos Komisija ir NKI, gali būti neužtikrintas, jei ES lygmeniu neregamentuojama viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo sąveika, visų pirma bendra Europos taisyklė dėl galimybės naudotis konkurencijos institucijos bylos informacija ieškinio dėl žalos atlyginimo tikslais. Šį teiginį galima geriausiai paaiškinti kaip pavyzdį nurodant informaciją, kurią įmonės savanoriškai suteikė konkurencijos institucijoms pagal baudų neskyrimo programą. Nenusipėjamumo, kuris atsiranda dėl to, kad kiekvienas nacionalinis teismas turi nuspręsti *ad hoc* pagrindu ir pagal taikomas nacionalines taisykles, ar suteikti galimybę naudotis su baudų neskyrimo programa susijusia informacija, problemai tinkamai išspręsti negali būti taikomi nacionaliniai teisės aktai, kurie gali skirtis. Iš tiesų, kadangi Komisija ir NKI gali keistis informacija naudojamosi Europos konkurencijos tinklu (toliau – EKT), potencialūs baudų neskyrimo programos dalyviai greičiausiai atsižvelgs į nacionalinius teisės aktus, pagal kuriuos užtikrinama mažiausia apsauga (bijodami, kad galiausiai sprendimą jų byloje priims NKI). Taigi dėl suvokiamos su baudų neskyrimo programa susijusios informacijos apsaugos bus sprendžiama pagal tai, kuriais nacionaliniais teisės aktais užtikrinama mažiausia apsauga, kitose valstybėse narėse taikomų taisyklių nenaudai. Todėl būtina nustatyti visoms valstybės narėms bendrą viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo sąveikos standartą. Jį nustatyti galima tik ES lygmeniu.
- Iš patirties galima spręsti, kad kai nėra ES teisės aktų, daugelyje valstybių narių jų pačių iniciatyva nėra nustatyta veiksminga kompensavimo nukentėjusiesiems dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių pažeidimo sistema, kaip pakartotinai reikalavo Teismas. Po to, kai Komisija paskelbė žaliąją ir baltąją knygas, tik keliose valstybėse narėse įsigaliojo ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, skirti teisės aktai, tačiau net ir šie teisės aktai dažnai skirti tik konkretiems klausimams spręsti ir neapėmia įvairių šiame pasiūlyme numatytų priemonių. Nepaisant to, kad kai kurios valstybės narės ėmėsi kai kurių priemonių, veiksmingų kompensavimo nukentėjusiesiems dėl ES antimonopolinių taisyklių pažeidimo priemonių ir toliau nepakanka. Tik tolesnėmis Europos lygmens paskatomis galima sukurti teisinę sistemą, pagal kurią būtų numatytos veiksmingos teisės gynimo priemonės ir užtikrinta teisė į veiksmingą teisminę apsaugą, kaip nustatyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu.
- Šiuo metu valstybėse narėse labai skiriasi šios Sutarties nuostatomis įtvirtintos individualios teisės teisminės apsaugos lygmuo; dėl to gali būti iškraipoma konkurencija ir pakenkta tinkamam vidaus rinkos veikimui. Todėl yra akivaizdūs netgi ES teisės aktais užtikrintos teisės į žalos atlyginimą turinio skirtumai. Konkrečiau, pagal vienos valstybės narės teisės aktus išnagrinėjus ieškinį būtų

atlyginama visa ieškovo patirta žala, o ieškinį dėl tapataus pažeidimo išnagrinėjus kitoje valstybėje narėje galbūt būtų atlyginta daug mažesnė žalos dalis arba žala iš viso nebūtų atlyginta. Skirtumas dar padidėja, jei – kaip šiuo metu – tik kai kurios valstybės narės pagerina sąlygas, pagal kurias nukentėjusieji dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo gali reikalauti kompensacijos už patirtą žalą. ES lygmens priemonių pagrindas – tarpvalstybinis Sutarties 101 ir 102 straipsnių mastas ir jų esminis ryšys su vidaus rinkos veikimu.

3.3. Proporcingumo principas (Europos Sąjungos sutarties 5 straipsnio 4 dalis)

Pagal proporcingumo principą siūloma direktyva neviršijama to, kas būtina nurodytiems tikslams veiksmingai pasiekti, t. y. užtikrinti veiksmingą viešojo konkurencijos teisės aktų vykdymą visoje ES, taip pat užtikrinti galimybę nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo naudotis iš tiesų veiksmingais mechanizmais, kad gautų visą kompensaciją už patirtą žalą, apsaugant teisėtus atsakovų ir trečiųjų šalių interesus.

Taip pat pagal siūlomą direktyvą šie tikslai pasiekiami mažiausiomis galimomis sąnaudomis. Galimos piliečių ir įmonių sąnaudos yra proporcingos nustatytiems tikslams. Pirmasis žingsnis šia kryptimi žengtas paskelbiant baltąją knygą ir atmetant radikalesnių priemonių galimybę (pavyzdžiui, daugkartinės žalos atlyginimą, galimybę nesirinkti grupinių ieškinių ir teisę prieš bylos nagrinėjimą susipažinti su visais dokumentais). Pastangoms išlaikyti tokią pusiausvyrą buvo plačiai pritarta per viešąsias konsultacijas. Į siūlomą direktyvą įtrauktos apsaugos priemonės dar labiau sutvirtina šią pusiausvyrą, nes sumažėja galimos išlaidos (ypač bylinėjimosi) nekeliant grėsmės teisei į kompensaciją. Be to, šio pasiūlymo tikslams pasiekti tam tikrų baltojoje knygoje nurodytų priemonių, kaip antai kolektyvinio teisės gynimo priemonės ir reikalavimo įrodyti kaltę taisyklių, buvo atsisakyta. Galiausiai pasirenkant direktyvą kaip tinkamą priemonę laikomasi principo, kad intervencija būtų kuo mažesnė, jei pasiekiami tikslai.

3.4. Direktyva – tinkamiausia teisiškai privaloma priemonė

Šio pasiūlymo tikslų geriausia siekti direktyva. Tai tinkamiausia teisinė priemonė užtikrinti, kad priemonės būtų veiksmingos ir kad jas būtų lengviau sklandžiai pritaikyti prie valstybių narių teisinių sistemų.

- Direktyva reikalaujama, kad valstybės narės siektų tikslų ir, įtraukusios priemones į nacionalines materialinės ir procesinės teisės sistemas, jas įgyvendintų. Šiuo pasiūlymu, palyginti su kitomis priemonėmis, pvz., reglamentu, valstybėms narėms suteikiama daugiau laisvės, nes jos gali pasirinkti tinkamiausią būdą šioje direktyvoje nustatytooms priemonėms įgyvendinti. Todėl valstybės narės gali užtikrinti, kad naujosios taisyklės derėtų su jų dabartine materialinės ir procesinės teisės sistema.
- Be to, direktyva yra lanksti priemonė, kurią galima panaudoti bendroms taisyklėms, gyvybiškai svarbioms vidaus rinkos veikimui ir ieškinių dėl žalos atlyginimo veiksmingumui, nacionalinėje teisės srityje nustatyti ir kuria galima užtikrinti tinkamas garantijas visoje ES paliekant veikimo laisvę atskiroms valstybėms narėms, jei jos norėtų, imtis tolesnių priemonių.
- Galiausiai direktyva užtikrinama, kad nebus imamasi nereikalingų veiksmų tais atvejais, kai valstybėse narėse galiojančios nuostatos jau atitinka siūlomas priemones.

4. IŠSAMUS PASIŪLYMO PAAIŠKINIMAS

4.1. Taikymo sritis ir apibrėžtis (I skyrius, 1–4 straipsniai)

Siūloma direktyva siekiama pagerinti sąlygas, kuriomis galima gauti kompensaciją už patirtą žalą a) dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo ir b) dėl nacionalinių konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimo, jei šias nuostatas taiko nacionalinė konkurencijos institucija arba nacionalinis teismas tuo pačiu atveju ir lygiagrečiai ES konkurencijos taisyklėms. Toks lygiagretus taikymo pagrindas – kaip Reglamentu Nr. 1/2003 reglamentuojamas Sutarties 101 ir 102 straipsnių ir nacionalinių konkurencijos teisės aktų santykis. Reglamentu Nr. 1/2003 nustatyta, kad kai valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai taiko nacionalinius konkurencijos teisės aktus susitarimams, kaip apibrėžta Sutarties 101 straipsnyje, ir jei tai gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą, jie taip pat turi taikyti 101 straipsnį. Taip pat kai jie taiko nacionalinius konkurencijos teisės aktus bet kuriam Sutarties 102 straipsniu draudžiamam piktnaudžiavimui, jie turi taikyti ir Sutarties 102 straipsnio nuostatas⁴⁰. Tais atvejais, kai kompensacijos siekiama dėl ES ir dėl nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, tikslinga tas pačias materialinės ir procesinės teisės taisykles taikyti šiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo. Jei konkrečiu antikonkurencinio elgesio atveju būtų taikomos skirtingos civilinės atsakomybės taisyklės, teisėjai negalėtų tinkamai nagrinėti ieškinio, be to, tai galėtų sukelti visų susijusių šalių teisinį netikrumą ir turėti prieštaringų pasekmių, priklausomai nuo to, ar nacionalinis teismas laiko tą atvejį ES, ar nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimu, taigi būtų trukdoma veiksmingai taikyti tokias taisykles. Todėl siūlomoje direktyvoje nurodoma, kad ieškiniai dėl žalos atlyginimo yra susiję su „nacionalinių arba ES konkurencijos teisės aktų pažeidimais“ arba abiem pažeidimais kartu, t. y. su „konkurencijos teisės aktų pažeidimais“, o „nacionaliniai konkurencijos teisės aktai“ apibrėžiami siaurai, kad būtų įtraukti tie atvejai, kai jie taikomi tik lygiagrečiai ES konkurencijos teisės aktams.

Siūloma direktyva nustatomos taisyklės, i) kuriomis užtikrinama, kad bet kuris fizinis arba juridinis asmuo, patyręs žalą dėl konkurencijos taisyklių pažeidimų, būtų vienodai apsaugotas visoje Sąjungoje ir kad galėtų veiksmingai naudotis savo ES teise gauti visą kompensaciją, teikdamas ieškinį dėl žalos atlyginimo nacionaliniam teismui; taip pat ii) kuriomis užtikrinama geriausia tokių ieškinių dėl žalos atlyginimo ir viešojo konkurencijos taisyklių vykdymo sąveika.

2 straipsnyje primenamos *acquis communautaire* nuostatos dėl ES teisės gauti visą kompensaciją. Taigi siūlomoje direktyvoje laikomasi žalos atlyginimo požiūrio: siekiama, kad nukentėjusieji dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo gautų kompensaciją už patirtą žalą iš pažeidimą padariusios (-ių) įmonės (-ių).

2 straipsnyje taip pat primenamos *acquis communautaire* nuostatos dėl žalos padėties ir pateikiama kompensuotinos žalos apibrėžtis. Sąvoka „faktiniai nuostoliai“, į kurią daroma nuoroda šioje nuostatoje, yra perimta iš Teisingumo Teismo praktikos ir apima visų rūšių žalą (materialinę ar nematerialinę), kuri galėtų būti padaryta dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo.

3 straipsnyje primenama apie veiksmingumo ir lygiavertiškumo principus, kuriuos turi atitikti nacionalinės taisyklės ir procedūros, susijusios su ieškiniiais dėl žalos atlyginimo.

⁴⁰ Reglamento Nr. 1/2003 3 straipsnio 1 dalis.

4.2. Įrodymų atskleidimas (II skyrius, 5–8 straipsniai)

Konkurencijos taisyklių pažeidimui, žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžiui ir pažeidimo ir patirtos žalos priežastiniam ryšiui nustatyti paprastai reikia atlikti sudėtingą faktinę ir ekonominę analizę. Dauguma svarbių įrodymų, kurių reikės ieškovui bylos faktams įrodyti, yra atsakovo arba trečiosios šalies žinioje ir ieškovui yra nepakankamai žinomi ar prieinami (informacijos asimetrija). Pripažįstama, kad sunkumai, kuriuos ieškovas patiria norėdamas gauti visus būtinus įrodymus, daugelyje valstybių narių yra viena iš pagrindinių kliūčių teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo konkurencijos bylose. Kai prievolė įrodyti tenka (tariamai) pažeidimą padariusiai įmonei⁴¹, jai taip pat gali prireikti susipažinti su įrodymais, kuriuos turi ieškovas ir (arba) trečioji šalis. Todėl galimybė prašyti teisėjo, kad šis nurodytą atskleisti informaciją, suteikiama abiemis proceso šalims.

Siūlomoje direktyvoje atskleidimo tvarka grindžiama Direktyvoje 2004/48/EB dėl intelektualinės nuosavybės teisių gynimo⁴² patvirtintu metodu. Taikant šią tvarką siekiama užtikrinti, kad visose valstybėse narėse būtų bent minimalios realios galimybės susipažinti su įrodymais, reikalingais ieškovui ir (arba) atsakovui įrodyti dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo patirtą žalą ir (arba) apsiginti nuo susijusio kaltinimo, lygis. Taip pat siūlomoje direktyvoje vengiama nustatyti pernelyg plačius ir daug išlaidų reikalaujančius įpareigojimus atskleisti įrodymus, dėl kurių susijusioms šalims tektų pernelyg didelė našta ir kiltų piktnaudžiavimo pavojus. Komisija taip pat stengėsi užtikrinti, kad pasiūlymas derėtų su skirtinga valstybių narių teisine tvarka. Todėl pasiūlyme atsižvelgiama į didžiąją daugumą valstybių narių būdingas tradicijas ir į pagrindinę teismo, nagrinėjančio ieškinį dėl žalos atlyginimo, funkciją: tik teisėjai gali nurodyti atskleisti priešingos ginčo šalies arba trečiosios šalies žinioje esančius įrodymus, kuriems taikoma griežta ir aktyvi būtinumo, masto ir proporcingumo teisminė kontrolė.

Nacionaliniams teismams turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti veiksmingomis priemonėmis bet kokioms verslo paslaptims arba kitai per bylos nagrinėjimą atskleidžiamai konfidencialiai informacijai apsaugoti. Be to, neturėtų būti leidžiama atskleisti informacijos, jei tai prieštarautų tam tikroms teisėms ir pareigoms, kaip antai įpareigojimui išlaikyti profesinę paslaptį. Siekiant, kad būtų išvengta reikiamų įrodymų sunaikinimo arba atsisakyta vykdyti nurodymą atskleisti informaciją, teismai turi turėti galimybę skirti pakankamas atgrasomąsias sankcijas.

Siekiant, kad įrodymų atskleidimas nekeltų pavojaus konkurencijos institucijos viešajam konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimui, siūlomoje direktyvoje taip pat nustatyti bendri visai ES įrodymų, esančių konkurencijos institucijos byloje, atskleidimo apribojimai:

- (a) pirmiausia, joje numatyta visapusiška dviejų rūšių dokumentų apsauga: šie dokumentai laikomi ypač svarbiais siekiant veiksmingai taikyti viešojo vykdymo užtikrinimo priemonės. Šie dokumentai – įmonės pareiškimai pagal baudų neskyrimo programą ir susitarimo pareiškimai. Atskleidus šiuos dokumentus, gali stipriai sumažėti baudų neskyrimo programos ir susitarimo procedūrų veiksmingumas. Pagal siūlomą direktyvą nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl žalos atlyginimo, jokiais aplinkybėmis negali nurodyti atskleisti tokių dokumentų.

⁴¹ pvz., išlaidų perkėlimo argumento kaip gynybos priemonės atveju, žr. 4.4 skirsnį.

⁴² 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektualinės nuosavybės teisių gynimo, OL L 157, 2004 4 30, p. 45.

- (b) antra, joje numatyta laikina apsauga tokių dokumentų, kuriuos šalys parengė konkrečiai bylos nagrinėjimui pagal viešojo vykdymo užtikrinimo procedūrą (pvz., šalies atsakymai į institucijos prašymą pateikti informaciją) arba kuriuos konkurencijos institucija parengė bylos nagrinėjimo metu (pvz., prieštaravimo pareiškimai). Šiuos dokumentus atskleisti nagrinėjant ieškinį dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo galima tik konkurencijos institucijai baigus nagrinėti bylą.
- (c) be to, kad apribojamos nacionalinio teismo galimybės nurodyti atskleisti įrodymus, nurodytos priemonės taip pat turėtų būti taikomos, jei ir kai saugomi dokumentai buvo gauti nagrinėjant bylą pagal viešojo vykdymo užtikrinimo procedūrą (pvz., vienai iš šalių naudojantis teise į gynybą). Todėl jei viena iš ieškinio dėl žalos atlyginimo šalių gavo šiuos dokumentus iš konkurencijos institucijos bylos, tokių dokumentų neleidžiama naudoti kaip įrodymų nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo (taikoma a punkte nurodytiems dokumentams) arba juos leidžiama naudoti tik konkurencijos institucijai baigus nagrinėti bylą (taikoma b punkte nurodytiems dokumentams).
- (d) į minėtas kategorijas neįtraukti dokumentai teismo nurodymu gali būti atskleisti bet kuriuo metu. Tačiau duodamas tokį nurodymą nacionalinis teismas neturėtų nurodyti atskleisti įrodymus, darydamas nuorodą į informaciją, pateiktą konkurencijos institucijai per bylos nagrinėjimą⁴³. Tuo metu, kai vyksta tyrimas, atskleidus tokią informaciją galima pakenkti bylos nagrinėjimui pagal viešojo vykdymo užtikrinimo procedūrą, nes būtų atskleista, kokia informacija yra konkurencijos institucijos byloje, taigi gali būti atskleista institucijos tyrimo strategija. Tačiau išankstinių dokumentų, kurie pateikiami konkurencijos institucijos bylos nagrinėjimo tikslais, atranka savaime yra labai svarbi, nes įmonių prašoma teikti tikslinius įrodymus siekiant su jomis bendradarbiauti. Įmonių geranoriškumui teikti visus arba atrinktus įrodymus bendradarbiaujant su konkurencijos institucija gali būti pakenkta prašymais atskleisti dokumentus, kuriuose nurodomos dokumentų kategorijos pagal jų buvimą konkurencijos institucijos byloje, o ne pagal jų rūšį, pobūdį arba tikslą (pvz., prašymais pateikti visus konkurencijos institucijos byloje esančius dokumentus arba visus jai šalies pateiktus dokumentus). Todėl paprastai teismai turėtų laikytis nuomonės, kad tokie visa apimantys prašymai atskleisti dokumentus yra neproporcingi ir nesuderinami su prašančiosios šalies prievole kuo konkrečiau ir siauriau nurodyti įrodymų kategorijas.
- (e) galiausiai, kad dokumentų gavimas pasinaudojus galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla netaptų mainų objektu, ieškiniuose dėl žalos atlyginimo naudoti šiuos dokumentus kaip įrodymus turėtų galėti tik tas asmuo, kuriam buvo suteikta galimybė susipažinti su byla (arba to asmens teisių, susijusių su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, perėmėjas).

Kad būtų pasiekta nuoseklumo taikant įrodymų atskleidimo taisykles ir naudojant tam tikrus konkurencijos institucijos bylos dokumentus, būtina taip pat iš dalies pakeisti dabartines taisykles dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje tvarkos, nustatytas Komisijos reglamentu

⁴³

Akivaizdu, kad tokie patys apribojimai taikomi, kai nacionaliniai teismai nurodo atskleisti b kategorijos dokumentus, konkurencijos institucijai baigus nagrinėti bylą.

Nr. 773/2004⁴⁴, visų pirma susijusias su galimybe susipažinti su Komisijos byla ir dokumentų iš tos bylos naudojimu, taip pat Komisijos paskelbtais aiškinamaisiais pranešimais⁴⁵. Komisija ketina atlikti šiuos pakeitimus po to, kai siūlomą direktyvą priims Europos Parlamentas ir Taryba.

4.3. Nacionalinių sprendimų, senaties termino ir solidariosios atsakomybės taikymas (III skyrius, 9–11 straipsniai)

4.3.1. Nacionalinių teismų sprendimų įrodomasis poveikis

Pagal Reglamento Nr. 1/2003 16 straipsnio 1 dalį Komisijos sprendimas, susijęs su bylos nagrinėjimu pagal Sutarties 101 arba 102 straipsnius, turi įrodomąjį poveikį vėlesniuose ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, kadangi nacionalinis teismas negali priimti sprendimo, prieštaraujančio tokiam Komisijos sprendimui⁴⁶. Tikslinga nacionalinių konkurencijos institucijų (arba nacionalinio apeliacinio teismo) priimtiems galutiniams sprendimams dėl pažeidimo suteikti panašų poveikį. Jeigu sprendimas dėl pažeidimo jau priimtas ir laikomas galutiniu, iš naujo nagrinėti, ar padarytas pažeidimas, paskesniuose ieškiniuose dėl žalos atlyginimo būtų neveiksminga, nes tai sukeltų teisinį netikrumą ir visos susijusios šalys ir teisminės institucijos patirtų bereikalingų išlaidų.

Siūlomu nacionalinių konkurencijos institucijų galutinių sprendimų dėl pažeidimo įrodomuoju poveikiu nebus sumažinta susijusių įmonių teisminė apsauga, nes nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimus dėl pažeidimo teismas gali peržiūrėti. Be to, visoje ES įmonės naudojasi palyginama teisių į gynybą apsauga, kaip įtvirtinta ES pagrindinių teisių chartijos 48 straipsnio 2 dalyje. Galiausiai šia taisykle nedaromas poveikis nacionalinių teismų pagal Sutarties 267 straipsnį suteiktoms teisėms ir pareigoms.

4.3.2. Senaties terminai

Siekdama nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės pažeidimo nukentėjusiesiems suteikti deramą galimybę teikti ieškinį dėl žalos atlyginimo, kartu užtikrindama tinkamą teisinį tikrumą visoms susijusioms šalims, Komisija siūlo, kad ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminus reglamentuojančiomis taisyklėmis būtų:

- užtikrinamas pakankamas laikotarpis (bent penkeri metai) ieškiniui dėl žalos atlyginimo teikti po to, kai nukentėjusieji pastebėjo pažeidimą, dėl jo patirtą žalą ir žalą padariusio asmens tapatybę;
- neleidžiama taikyti senaties termino iki tos dienos, kai tęstinis ar pakartotinis pažeidimas nutraukiamas, taip pat

⁴⁴ 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje pagal Sutarties 81 ir 82 straipsnius tvarkos, OL L 123, 2004 4 27, p. 18.

⁴⁵ *Commission Notice on the co-operation between the Commission and the courts of the EU Member States in the application of Articles 81 and 82* (Komisijos pranešimas dėl Komisijos ir ES valstybių narių teismų bendradarbiavimo taikant EB sutarties 81 ir 82 straipsnius), OL C 101, 2004 4 27, p. 54; Komisijos pranešimas dėl teisės susipažinti su Komisijos dokumentais bylose pagal EB sutarties 81 ir 82 straipsnius, EEE sutarties 53, 54 ir 57 straipsnius bei Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 taisyklių, OL C 325, 2005 12 22, p. 7; taip pat Komisijos pranešimas dėl susitarimo procedūros tvarkos siekiant priimti sprendimus pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 7 ir 23 straipsnius kartelių bylose, OL C 167, 2008 7 2, p. 1.

⁴⁶ 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimas *Europos bendrija prieš Otis NV* ir kt., C-199/11, Rink. I-0000.

- jei konkurencijos institucija pradeda nagrinėti bylą dėl įtariamo pažeidimo, senaties terminas ieškiniams dėl žalos, susijusios su tokiu pažeidimu, atlyginimo teikti sustabdomas bent vieneriems metams po to, kai priimamas galutinis sprendimas arba byla yra kitaip užbaigiama.

4.3.3. *Solidarioji atsakomybė*

Kai konkurencijos taisyklės kartu pažeidžia kelios įmonės (paprastai kartelių atvejais), tikslinga nustatyti, kad šie pažeidėjai būtų solidariai atsakingi už visą dėl pažeidimo padarytą žalą. Nors siūloma direktyva grindžiama šia bendra taisykle, ja nustatomi tam tikri pakeitimai, susiję su įmonių, kurioms neskiriamos baudos, atsakomybės tvarka. Šiais pakeitimais siekiama, kad Komisijos ir NKI baudų neskyrimo programos išliktų patrauklios, nes šios programos yra pagrindinės kartelių aptikimo priemonės, taigi ypač svarbios veiksmingam viešajam konkurencijos taisyklių vykdymui užtikrinti.

Iš tiesų, kadangi mažiau tikėtina, kad įmonės, kurioms neskiriamos baudos, teiks apeliaciją dėl su pažeidimu susijusio sprendimo, toks sprendimas joms dažniausiai tampa galutiniu anksčiau negu kitiems to paties kartelio nariams. Dėl to įmonėms, kurioms neskiriamos baudos, ieškiniai dėl žalos atlyginimo gali grėsti pirmiausia. Kad būtų apribotos tokios nepalankios pasekmės, tačiau nepagrįstai neapribotos nekentėjusiųjų šalių galimybės gauti visą kompensaciją už patirtus nuostolius, siūloma apriboti įmonių, kurioms neskiriamos baudos, atsakomybę bei įnašą, kurią tokia įmonė turi sumokėti bendriems pažeidėjams pagal solidariąją atsakomybę, žala, kurią jos padarė savo tiesioginiams arba netiesioginiams pirkėjams arba, pirkėjų kartelio atveju, tiesioginiams ir netiesioginiams tiekėjams. Jei dėl kartelio žalą patyrė tik kiti subjektai, kurie nėra pažeidimą padariusių įmonių klientai ir (arba) tiekėjai, įmonė, kuriai neskiriamos baudos, būtų atsakinga tik už savo dėl kartelio padarytos žalos dalį. Nustatyti šios dalies dydį (t. y. apyvartą, rinkos dalį, vaidmenį kartelyje ir kt.) palikta valstybei narei, tačiau turi būti laikomasi veiksmingumo ir lygiavertiškumo principų.

Tačiau įmonių, kurioms neskiriamos baudos, apsauga negali trukdyti nukentėjusiesiems naudotis ES teise gauti visą kompensaciją. Taigi siūlomi įmonių, kurioms neskiriamos baudos, atsakomybės apribojimai negali būti absoliutūs: įmonė, kuriai neskiriamos baudos, yra visapusiškai atsakinga kaip paskutinis skolininkas, jei nukentėjusiosios šalys negali gauti visos kompensacijos iš kitų pažeidėjų. Kad užtikrintų šios išimties naudingą poveikį, valstybės narės turi užtikrinti, kad nukentėjusiosios šalys vis dėlto galėtų reikalauti kompensacijos iš įmonės, kuriai neskiriamos baudos, tuomet, kai sužino, kad visos kompensacijos iš kitų kartelio dalyvių negaus.

4.4. **Antkainių perkėlimas (IV skyrius, 12–15 straipsniai)**

Asmenys, patyrę žalą dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, turi teisę gauti kompensaciją, nepaisant to, ar jie yra tiesioginiai, ar netiesioginiai pirkėjai. Nukentėjusiosios šalys turi teisę gauti kompensaciją už faktinius nuostolius (antkainio žala) ir prarastą pelną. Taigi kai nukentėjusioji šalis faktinius nuostolius sumažina juos visus arba jų dalį perkeldama pirkėjams, perkelti nuostoliai nebėra žala, už kurią juos perkėlusiai šaliai turi būti kompensuota. Tačiau jei nuostoliai perkeliama, tikėtina, kad dėl tiesioginio pirkėjo padidintos kainos sumažės pardavimo apimtys. Toks prarastas pelnas, taip pat faktiniai nuostoliai, kurie nebuvo perkelti (dalinio perkėlimo atveju), laikomi žala, patirta dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, už kurią nukentėjusioji šalis gali reikalauti kompensacijos.

Jei žala patiriama dėl pažeidimo, susijusio su tiekimu pažeidimą padariusiai įmonei, perkėlimas taip pat gali vykti tiekėjų grandyje. Tokio perkėlimo pavyzdys galėtų būti atvejis, kai dėl pirkėjų kartelio, kartelio tiekėjai nustato mažesnes kainas, tuomet tiekėjai savo ruožtu reikalauja mažesnių kainų iš savo tiekėjų.

Siekiant nustatyti, kad tik tiesioginiai ir netiesioginiai pirkėjai, kurie iš tiesų patyrė antkainio žalą, galėtų veiksmingai reikalauti kompensacijos, siūlomoje direktyvoje aiškiai pripažįstama pažeidimą padariusios įmonės galimybė naudoti išlaidų perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę.

Tačiau jei antkainis buvo perkeltas kito tiekimo grandinės lygmens fiziniam arba juridiniam asmeniui ir tokiam asmeniui reikalauti kompensacijos teisiškai neįmanoma, išlaidų perkėlimo argumento kaip gynybos priemonės naudoti negalima. Netiesioginiai pirkėjai gali neturėti teisinės galimybės reikalauti kompensacijos dėl priežastinių ryšių reglamentuojančių nacionalinių taisyklių (įskaitant nuspėjamumo ir netiesioginio priežastinio ryšio taisykles). Būtų nepagrįsta leisti naudoti išlaidų perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę, kai šaliai, kuriai tariamai perkeltas antkainis, teisiškai neįmanoma reikalauti kompensacijos, nes tai reikštų, kad pažeidimą padariusi įmonė nepagrįstai atleidžiama nuo atsakomybės už žalą, kurią ji padarė. Prievolė įrodyti, kad išlaidos buvo perkeltos, visada tenka pažeidimą padariusiai įmonei. Netiesioginių pirkėjų pateiktų ieškinių dėl žalos atlyginimo atveju, tai reiškia, kad taikoma nuginčijamoji prezumpcija, pagal kurią laikoma, kad esant tam tikroms sąlygoms išlaidos tokiam netiesioginiam pirkėjui buvo perkeltos. Įvertindami išlaidų perkėlimo dydį, ginčą nagrinėjantys nacionaliniai teismai turėtų turėti įgaliojimus įvertinti, kokia išlaidų dalis buvo perkelta netiesioginių pirkėjų lygmeniui. Jei skirtingų tiekimo grandinių nukentėjusiosios šalys pateikia atskirus ieškinius dėl žalos, susijusios su tuo pačiu konkurencijos teisės aktų pažeidimu, atlyginimo, nacionaliniai teismai turėtų tinkamai atsižvelgti pagal taikomus nacionalinius ir ES teisės aktus į lygiagrečius arba ankstesnius ieškinius (arba sprendimus tokiuose ieškiniuose), kad būtų išvengta dėl pažeidimo patirtos žalos pernelyg mažo arba pernelyg didelio kompensavimo ir kad būtų skatinamas sprendimų tokiose susijusiose bylose nuoseklumas. Skirtingų valstybių narių teismuose nagrinėjami ieškiniai gali būti laikomi susijusiais pagal Reglamento Nr. 1215/2012⁴⁷ 30 straipsnį, nes jie yra taip glaudžiai susiję, kad tikslinga juos nagrinėti ir dėl jų priimti sprendimus kartu, siekiant išvengti nesuderinamų sprendimų atskirose bylose. Todėl bet koks teismas, išskyrus pirmąjį, gali imtis nagrinėti bylą arba atsisakyti jurisdikcijos, jei susiję ieškiniai yra pirmojo bylą nagrinėjusio teismo jurisdikcijoje ir teisės aktais leidžiama ieškinius sujungti.

Taigi tiek Reglamentu Nr. 1215/2012, tiek siūloma direktyva siekiama skatinti sprendimų susijusiuose ieškiniuose nuoseklumą. Siekiant tokio nuoseklumo siūlomos direktyvos taikymo sritis labiau išplėsta negu Reglamento Nr. 1205/2012, nes direktyvą taip pat taikoma vėlesniems ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl to paties konkurencijos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo, kuriuos teikia skirtingų tiekimo grandinės lygmenų nukentėjusiosios šalys. Tokie ieškiniai gali būti teikiami tam pačiam teismui, tos pačios valstybės narės skirtingiems teismams arba skirtingų valstybių narių skirtingiems teismams. Visais atvejais siūloma direktyva skatinamas susijusių bylų nagrinėjimo ir sprendimų jose nuoseklumas.

⁴⁷ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 351, 2012 12 20, p. 1.

4.5. Žalos dydžio nustatymas (V skyrius, 16 straipsnis)

Žalos dėl monopolinių taisyklių pažeidimo įrodymas ir dydžio nustatymas paprastai yra labai daug faktinių duomenų ir išlaidų reikalaujantis procesas, nes gali prireikti taikyti sudėtingus ekonominius modelius. Manoma, kad siekiant padėti nukentėjusiesiems nuo kartelio nustatyti žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo, dydį, siūlomoje direktyvoje nustatyta nuginčijamoji prezumpcija, susijusi su dėl kartelio egzistuojančia žala. Remiantis išvada, kad 9 iš 10 kartelių atveju neteisėtas antkainis iš tiesų egzistavo⁴⁸, sumažėja nukentėjusiosios šalies sunkumai ir išlaidos, susiję su įrodymu, kad dėl kartelio padidėjo nustatytos kainos, palyginti su kainomis, kurios būtų nustatytos, jei kartelio nebūtų buvę.

Pažeidimą padariusi įmonė galėtų nuginčyti šią prezumpciją ir pateikti turimus įrodymus, kad antkainis atsirado ne dėl kartelio. Taigi prievolė įrodyti perkeliama tai šaliai, kuri jau turi būtinus įrodymus, kad įvykdytų šią prievolę. Todėl nukentėjusiosios šalys išvengia informacijos atskleidimo išlaidų, kurios greičiausiai būtų būtinos įrodyti, kad padaryta žala.

Be minėtos prezumpcijos, žalos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo dydis nustatomas pagal nacionalines taisykles ir procedūras. Tačiau jos turi atitikti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus. Visų pirma pagal pastarąjį principą dėl tokios prievolės įrodyti ir tokio įrodymo lygio nukentėjusiajai šaliai negali būti neįmanoma arba pernelyg sunku pasinaudoti savo teise gauti atlyginimą už patirtą žalą. Nustatydami žalos, patirtos dėl monopolinių taisyklių pažeidimo, dydį, kai reikia palyginti realią padėtį su hipotetine, teisėjai turi turėti galimybę apskaičiuoti žalos sumą. Todėl didėja tikimybė, kad nukentėjusieji iš tiesų gaus atitinkamos sumos kompensaciją už žalą, kurią jie patyrė.

Kad nacionaliniams teismams būtų lengviau nustatyti žalos dydį, Komisija komunikate dėl žalos ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, susijusių su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymo taip pat pateikia neprivalomas žalos dydžio nustatymo gaires⁴⁹. Prie komunikato pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas praktinio vadovo forma dėl žalos ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, susijusių su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymo. Šiame praktiniame vadove aiškinami įvairių žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžiui nustatyti taikomų metodų ir priemonių privalumai ir trūkumai. Jame taip pat pateikiami ir aptariami įvairūs praktiniai pavyzdžiai, iš kurių galima matyti tipinį ES konkurencijos taisyklių pažeidimų poveikį ir kaip turimus metodus ir priemones galima taikyti praktiškai.

4.6. Ginčų sprendimas tarpusavio susitarimu (VI skyrius, 17–18 straipsniai)

Vienas iš pagrindinių siūlomos direktyvos tikslų – sudaryti galimybes nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo gauti visą kompensaciją už padarytą žalą. Šį tikslą galima pasiekti arba teikiant ieškinį dėl žalos atlyginimo teismui arba sprendžiant ginčą ne teisme šalių tarpusavio susitarimu. Kad šalys būtų skatinamos spręsti ginčus tarpusavio

⁴⁸ *Quantifying antitrust damages — Towards non-binding guidance for courts* („Žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymas. Teisiškai neprivalomos gairės teismams“), šis dokumentas galima rasti: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_study.pdf, p. 91.

⁴⁹ Komisijos komunikatas dėl žalos ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, susijusių su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymo, C(2013) 3440.

susitarimu, siūlomoje direktyvoje siekiama užtikrinti geriausią neteisminių ginčų sprendimų ir ieškinių dėl žalos atlyginimo sąveiką.

Todėl joje teikiamos šios nuostatos:

- i) senaties terminų teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo sustabdymas tokiam laikotarpiui, per kurį pažeidimą padariusi įmonė ir nukentėjusioji šalis ginčą sprendžia tarpusavio susitarimu;
- ii) teismui pateiktų ieškinių nagrinėjimo sustabdymas tokiam laikotarpiui, per kurį ginčas sprendžiamas tarpusavio susitarimu;
- iii) susitariančiosios nukentėjusiosios šalies reikalaujamos sumos sumažinimas susitariančiosios pažeidimą padariusios šalies padarytos žalos dydžio dalimi. Sumokėti likusią reikalaujamos sumos dalį iš susitariančiosios pažeidimą padariusios šalies galėtų būti reikalaujama tuomet, jei tokiam susitarime nedalyvaujančios bendro pažeidimo šalys negali sumokėti visos kompensacijos nukentėjusiajai šaliai; taip pat
- iv) į žala, atlygintą išsprendus ginčą tarpusavio susitarimu, turi būti atsižvelgta nustatant įnašą, kurią susitariančioji pažeidimą padariusi šalis turi sumokėti, gavusi vėlesnį nurodymą atlyginti žalą. Šiomis aplinkybėmis „įnašas“ siejamas su padėtimi, kai susitariančioji pažeidimą padariusi šalis nėra atsakovas ieškinyje dėl žalos atlyginimo, bet kai jos prašo bendri pažeidėjai atlyginti žalą, kad sumokėtų savo dalį pagal solidariosios atsakomybės taisykles.

5. POVEIKIS BIUDŽETUI

Siūloma direktyva neturi jokio poveikio biudžetui.

6. PAPILDOMA INFORMACIJA

6.1. Galiojančių teisės aktų panaikinimas

Šiuo pasiūlymu joks ankstesnis teisės aktas nėra panaikinamas.

6.2. Peržiūra

Siūlomos direktyvos 21 straipsnyje reikalaujama, kad Komisija praneštų Europos Parlamentui ir Tarybai apie šios direktyvos poveikį per penkerius metus po galutinio perkėlimo į nacionalinę teisę termino.

Kai siūloma direktyva bus priimta, Komisija ir toliau stebės valstybių narių teisinę ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo sistemą, daugiausia stengdamasi išsiaiškinti, ar pasiekti du pagrindiniai siūlomos direktyvos tikslai, t. y.

- i) ar užtikrinta geriausia viešojo ir privačiojo konkurencijos teisės aktų vykdymo sąveika, taip pat
- ii) ar užtikrinta, kad nukentėjusieji dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo gautų visą kompensaciją už patirtą žalą.

Komisija vertins, ar direktyva sėkmingai šalinami veiksmingumo trūkumai ir kliūtys, trukdančios nukentėjusiesiems dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo gauti visą kompensaciją, taip pat ar sklandžiai veikia viešojo ir privačiojo konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo sąveika, kad būtų užtikrintas optimalus visų ES konkurencijos teisės aktų vykdymas. Vykdydama stebėseną, Komisija ir toliau keisis nuomonėmis su visomis svarbiomis suinteresuotosiomis šalimis.

Galiausiai valstybėms narėms visapusiškai įgyvendinus direktyvoje nustatytas priemones, t. y. per penkerius metus po galutinio direktyvos perkėlimo termino, bus atliekamas tolesnių pakeitimų poreikio *ex post* vertinimas.

6.3. Aiškinamieji dokumentai

Siūlomoje direktyvoje nustatomos konkrečios priemonės, kuriomis vienodinamos nacionalinės materialinės ir procesinės teisės taisyklės, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo. Kelios teisinės prievolės grindžiamos siūlomos direktyvos nuostatomis. Todėl siekiant ją veiksmingai perkelti į nacionalinius teisės aktus, reikia atlikti konkrečių tikslinių atitinkamų nacionalinių taisyklių pakeitimų. Taigi kad Komisija galėtų stebėti, ar direktyva įgyvendinama teisingai, valstybėms narėms nepakanka perkelti įgyvendinimo nuostatų tekstus, nes gali prireikti bendrai įvertinti naują tvarką pagal nacionalinius teisės aktus. Dėl šios priežasties valstybės narės turėtų taip pat siųsti Komisijai aiškinamuosius dokumentus, kuriuose būtų paaiškinta, kuriomis egzistuojančiomis arba naujomis nuostatomis pagal nacionalinius teisės aktus siekiama įgyvendinti atskiras siūlomoje direktyvoje nustatytas priemones.

6.4. Europos ekonominė erdvė

Siūlomas direktyva susijusi su veiksmingu Sutarties 101 ir 102 straipsnių vykdymo užtikrinimu užtikrinant geriausią viešojo ir privačiojo šių nuostatų vykdymo sąveiką ir gerinant sąlygas, kuriomis nukentėjusieji dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo gali reikalauti atlyginti žalą. Siūloma direktyva prisidedama prie tinkamo vidaus rinkos veikimo, nes sukuriama vienodesnės sąlygos įmonėms, pažeidžiančioms konkurencijos taisykles, ir nukentėjusiesiems nuo tokio neteisėto elgesio. Dėl tokių konkurencijos ir vidaus rinkos sričių tikslų, kurie sudaro dalį EEE teisinių normų, pasiūlymas svarbus EEE.

Pasiūlymas

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA

dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo

(Tekstas svarbus EEE)

EUROPOS PARLAMENTAS IR EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdami į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 103 ir 114 straipsnius,

atsižvelgdami į Europos Komisijos pasiūlymą⁵⁰,

teisėkūros procedūra priimamo akto projektą perdavus nacionaliniams parlamentams,

atsižvelgdami į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę⁵¹,

laikydami įprastos teisėkūros procedūros,

kadangi:

- (1) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutarties) 101 ir 102 straipsniai yra viešosios politikos dalykas ir turi būti veiksmingai taikomi visoje Sąjungoje siekiant užtikrinti, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipyta;
- (2) šių Sutarties nuostatų viešąjį vykdymą užtikrina Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos, pasinaudamos joms 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo⁵² (toliau – Reglamentas Nr. 1/2003) suteiktais įgaliojimais. Viešąjį vykdymo užtikrinimą taip pat vykdo nacionalinės konkurencijos institucijos, kurios gali priimti Reglamento Nr. 1/2003 5 straipsnyje išvardytus sprendimus;
- (3) Sutarties 101 ir 102 straipsniai turi tiesioginį poveikį asmenų tarpusavio santykiams ir susijusiems asmenims sukuria teises ir pareigas, kurių vykdymą turi užtikrinti nacionaliniai teismai. Todėl nacionalinių teismų vaidmuo taikant konkurencijos taisykles (privatusis vykdymo užtikrinimas) taip pat yra labai svarbus. Spręsdami

⁵⁰ OL C , , p. .

⁵¹ OL C , , p. .

⁵² OL L 1, 2003 1 4, p. 1. Nuo 2009 m. gruodžio 1 d. EB sutarties 81 ir 82 straipsniai tapo SESV 101 ir 102 straipsniais. Šie du nuostatų rinkiniai iš esmės yra tapatūs.

privatų asmenų ginčus, jie gina Sąjungos teisėje apibrėžtas subjektyvias teises, pavyzdžiui, priteisdami atlyginti žalą nukentėjusiesiems dėl pažeidimų. Siekiant veiksmingai taikyti Sutarties 101 ir 102 straipsnių nuostatas, visų pirma praktiškai įgyvendinti juose nustatytus draudimus, būtina užtikrinti, kad kiekvienas – nesvarbu, ar tai asmuo (įskaitant vartotojus ir įmones), ar tai valdžios institucija – turėtų galimybę nacionaliniams teismams teikti ieškinį dėl žalos, patirtos dėl šių nuostatų pažeidimo, atlyginimo. Ši Sąjungos teisė gauti kompensaciją taip pat taikoma, jei 101 ir 102 straipsnius pažeidžia valstybinės įmonės arba įmonės, kurioms valstybės narės suteikė specialias arba išimties teises, kaip apibrėžta Sutarties 106 straipsnyje;

- (4) pagal Sąjungos teisę gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl monopolinių taisyklių pažeidimo, reikalaujama, kad kiekviena valstybė narė turėtų procesinių taisyklių, kuriomis užtikrintų veiksmingą galimybę pasinaudoti šia teise. Veiksmingų procesinių teisės gynimo priemonių poreikis taip pat atsiranda dėl teisės į veiksmingą teisminę apsaugą, nustatytą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁵³ 47 straipsnio pirmoje pastraipoje ir Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje;
- (5) kad būtų užtikrintas veiksmingas viešasis ir privatusis konkurencijos taisyklių vykdymas, būtina sureguliuoti abiejų formų vykdymo užtikrinimo koordinavimą, pavyzdžiui, teisės susipažinti su konkurencijos institucijų turimais dokumentus tvarką. Užtikrinus tokį Sąjungos lygmens koordinavimą taip pat bus išvengta skirtingo taisyklių taikymo, nes tai keltų pavojų pačios vidaus rinkos veikimo principams;
- (6) pagal Sutarties 26 straipsnio 2 dalį vidaus rinka apima vidaus sienų neturinčią erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas. Valstybių narių taisyklės, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl nacionalinių arba Sąjungos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo, labai skiriasi. Dėl šių skirtumų atsirado netikrumas, susijęs su sąlygomis, kuriomis nukentėjusiosios šalys gali pasinaudoti Sutartyje numatyta teise gauti kompensaciją, taip pat šie skirtumai turi poveikį tikrajam tokios teisės veiksmingumui. Kadangi nukentėjusiosios šalys dažnai renkasi reikalauti atlyginti žalą savo įsisteigimo valstybėje narėje, dėl nacionalinių taisyklių neatitikimo ieškinių dėl žalos atlyginimo sąlygos yra nevienodos, todėl gali būti daromas poveikis konkurencijai tose rinkose, kuriose veikia tiek šios nukentėjusiosios, tiek pažeidimą padariusios šalys;
- (7) skirtingose valstybėse narėse įsteigtoms ir veikiančioms įmonėms taikomos procesinės taisyklės, nuo kurių labai priklauso kokio masto atsakomybė už konkurencijos teisės aktų pažeidimus šioms įmonėms gali grėsti. Dėl tokio nevienodo Sąjungos teisės gauti kompensaciją vykdymo užtikrinimo kai kurios Sutarties 101 arba 102 straipsnį pažeidusios įmonės gali turėti konkurencinį pranašumą, taip pat gali sumažėti paskata naudotis įsisteigimo ir prekių tiekimo ar paslaugų teikimo teisėmis tose valstybėse narėse, kuriose teisės gauti kompensaciją vykdymas užtikrinamas veiksmingiau. Tokie valstybių narių taikomos atsakomybės tvarkos skirtumai gali turėti neigiamą poveikį konkurencijai ir tinkamam vidaus rinkos veikimui;
- (8) todėl būtina užtikrinti vienodesnes sąlygas vidaus rinkoje veikiančioms įmonėms ir pagerinti sąlygas vartotojams naudotis vidaus rinkoje numatytomis teisėmis. Taip pat

⁵³

OL C 364, 2000 12 08, p. 1.

tikslinga padidinti teisinį tikrumą ir sumažinti valstybių narių nacionalinių taisyklių, taikomų ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl Europos ir (jei lygiagrečiai taikoma su pastaraisiais) nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo, skirtumus. Suvienodinus šias taisykles taip pat būtų galima užkirsti kelią dar didesniems valstybių narių taisyklių, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos atlyginimo konkurencijos bylose, skirtumams;

- (9) Reglamento (EB) Nr. 1/2003 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinius konkurencijos įstatymus susitarimams, įmonių asociacijų sprendimams ar suderintiems veiksams tokia prasme, kaip apibrėžta Sutarties [101] straipsnio 1 dalyje, jei jie gali paveikti prekybą tarp valstybių narių tokia prasme, kaip apibrėžta minėtoje straipsnio dalyje, tokiems susitarimams, sprendimams ar suderintiems veiksams taiko ir Sutarties [101] straipsnio nuostatas. Valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinius konkurencijos įstatymus bet kuriam Sutarties [102] straipsniu draudžiamam piktnaudžiavimui, taiko ir Sutarties [102] straipsnio nuostatas.“ Kad vidaus rinka veiktų tinkamai ir kad būtų pasiekta daugiau teisinio tikrumo ir įmonėms ir vartotojams sudarytos vienosesnės sąlygos, tikslinga į direktyvos taikymo sritį įtraukti ieškinius dėl žalos atlyginimo, pagrįstus nacionalinių konkurencijos teisės aktų, kai jie taikomi remiantis Reglamento (EB) Nr. 1/2003 3 straipsnio 1 dalimi, pažeidimu. Taikant skirtingas taisykles dėl civilinės atsakomybės už Sutarties 101 ir 102 straipsnių ir nacionalinių konkurencijos teisės aktų, kurie turi būti taikomi tais pačiais atvejais ir lygiagrečiai su Sąjungos konkurencijos teisės aktais, pažeidimus, būtų daromas neigiamas poveikis ieškovų padėčiai tokiose pačiose bylose ir jų ieškinių apimčiai, todėl tinkamam vidaus rinkos veikimui kiltų kliūčių;
- (10) jei nėra Sąjungos teisės aktų, ieškiniams dėl žalos atlyginimo taikomos valstybės narės nustatytos nacionalinės taisyklės ir procedūros. Visos nacionalinės taisyklės, kuriomis reglamentuojama teisė gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, įskaitant taisykles, susijusias su aspektais, neįtrauktais į šią direktyvą, kaip antai pažeidimo ir žalos priežastinio ryšio sąvoka, turi atitikti veiksmingumo ir lygiavertiškumo principus. Tai reiškia, kad taisyklės negali būti suformuluotos arba taikomos taip, kad būtų pernelyg sunku arba neįmanoma užtikrinti Sutartyje įtvirtintos teisės gauti kompensaciją, ir jų formuluotė arba taikymas negali būti nepalankesni negu panašioms ieškiniams valstybėse narėse taikytinos taisyklės;
- (11) šioje direktyvoje dar kartą įtvirtinamos *acquis communautaire* nuostatos dėl Sąjungos teisės gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo, visų pirma nuostatos, susijusios su žalos padėtimi ir apibrėžtimi, kaip nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje; taip pat šia direktyva neužkertamas kelias tolesnei jos raidai. Bet kuris asmuo, patyręs žalą dėl pažeidimo, gali reikalauti kompensacijos už faktinius nuostolius (*damnum emergens*), už prarastas pajamas (prarastą pelną arba *lucrum cessans*) bei gauti palūkanas, susikaupusias nuo tada, kai padaryta žala, iki kol sumokama kompensacija. Šia teise vienodai naudojasi fiziniai arba juridiniai asmenys (vartotojai, įmonės ir valdžios institucijos), nepriklausomai nuo to, ar yra tiesioginių sutartinių santykių su pažeidimą padariusia įmone ir ar konkurencijos institucija yra nustačiusi pažeidimą. Šia direktyva neturėtų būti reikalaujama, kad valstybės narės pradėtų taikyti kolektyvinio teisės gynimo mechanizmus, siekdamos užtikrinti Sutarties 101 ir 102 straipsnių vykdymą;

- (12) nagrinėjant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo paprastai reikia atlikti sudėtingą faktinę ir ekonominę analizę. Dažnai svarbiausius įrodymus, reikalingus reikalavimui atlyginti žalą įrodyti, turi vien tik priešinga ginčo šalis arba trečiosios šalys, o ieškovui jie nėra pakankamai žinomi ir prieinami. Tokiomis aplinkybėmis griežti teisiniai reikalavimai ieškovams pateikti išsamius jų bylos faktus ieškinių nagrinėjimo pradžioje ir nurodyti tiksliai nustatytus patvirtinamuosius įrodymus gali nepagrįstai trukdyti veiksmingai pasinaudoti Sutartyje įtvirtinta teise gauti kompensaciją;
- (13) teikiant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo, atlyginimo, įrodymai yra svarbūs. Tačiau antimonopolinių taisyklių pažeidimų byloms būdinga informacijos asimetrija, todėl tikslinga užtikrinti, kad nukentėjusiosios šalims būtų suteikta teisė siekti, kad būtų atskleisti reikalavimui pagrįsti reikalingi įrodymai, nereikalaujant iš jų nurodyti atskirų įrodymų elementų. Siekiant užtikrinti, kad bylinėjimosi priemonės būtų vienodos, galimybę naudotis šiomis priemonėmis ieškiniuose dėl žalos atlyginimo taip pat turi turėti atsakovai, kad galėtų prašyti nukentėjusiųjų šalių atskleisti įrodymus. Nacionaliniai teismai taip pat gali nurodyti atskleisti informaciją trečiosioms šalims. Jei nacionaliniai teismai pageidauja nurodyti Komisijai atskleisti informaciją, prašant informacijos taikomas Europos Sąjungos ir valstybių narių lojalaus bendradarbiavimo principas (Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 3 dalis) ir Reglamento Nr. 1/2003 15 straipsnio 1 dalis;
- (14) svarbūs įrodymai turėtų būti atskleidžiami teismo sprendimu ir taikant griežtą kontrolę, ypač dėl atskleidimo priemonės būtinumo ir proporcingumo. Remiantis proporcingumo principu, prašymai atskleisti įrodymus gali būti teikiami tik tuomet, kai nukentėjusioji šalis, remdamasi pagrįstai gautais faktais, įtikina, kad patyrė žalą, kurią padarė atsakovas. Prašymuose atskleisti informaciją remiantis pagrįstai gautais faktais turėtų būti kuo tiksliau ir siauriau nurodyta įrodymų kategorija;
- (15) taip pat turėtų būti atidžiai įvertintas proporcingumo reikalavimas, kai dėl įrodymų atskleidimo gali būti atskleista konkurencijos institucijos tyrimo strategija, nes atskleidžiama, kokie dokumentai yra byloje arba daromas neigiamas poveikis įmonių ir konkurencijos institucijos bendradarbiavimui. Todėl laikoma, kad prašymas atskleisti įrodymus yra neproporcingas, kai jame prašoma bendrai atskleisti konkurencijos institucijos byloje esančius dokumentus, susijusius su tam tikra byla, arba dokumentus, kuriuos pateikė šalis tam tikros bylos atveju. Tokie visa apimančios prašymai atskleisti įrodymus taip pat būtų nesuderinami su prašančiosios šalies pareiga kuo tiksliau ir siauriau nurodyti įrodymų kategorijas;
- (16) kai teismas kitos valstybės narės kompetentingo teismo prašo surinkti įrodymus arba tiesiogiai surinkti įrodymus kitoje valstybėje narėje, taikomos 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose⁵⁴ nuostatos;
- (17) nors svarbius įrodymus, apimančius verslo paslaptis arba kitą konfidencialią informaciją, iš esmės turėtų būti galima naudoti nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo, tokią konfidencialią informaciją reikia tinkamai apsaugoti. Todėl

⁵⁴

OL L 174, 2001 6 27, p. 1.

nacionaliniai teismai turėtų disponuoti įvairiomis priemonėmis tokiai konfidencialiai informacijai apsaugoti, kad nagrinėjant bylą ji nebūtų atskleista. Šios priemonės gali apimti galimybę rengti uždarus posėdžius, riboti asmenų, turinčių teisę susipažinti su įrodymais, skaičių, ir nurodymus ekspertams rengti bendro pobūdžio informacijos santraukas arba kitokias nekonfidencialias versijas. Priemonės verslo paslaptims ir kitai konfidencialiai informacijai apsaugoti neturėtų praktiškai trukdyti pasinaudoti teise gauti kompensaciją;

- (18) kad Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos veiksmingai ir nuosekliai taikytų Sutarties 101 ir 102 straipsnius, būtina visoje Sąjungoje užtikrinti bendrą požiūrį derinant įrodymų atskleidimo taisykles ir būdus, kuriais konkurencijos institucija užtikrina šių straipsnių nuostatų vykdymą. Atskleidžiant įrodymus neturėtų būti nederamai trukdoma konkurencijos institucijai veiksmingai užtikrinti konkurencijos teisės aktų vykdymą. Įrodymų atskleidimo apribojimais neturėtų būti trukdoma konkurencijos institucijoms skelbti sprendimus pagal taikomas Sąjungos arba nacionalines taisykles;
- (19) baudų neskyrimo ir ginčų sprendimo procedūros – svarbios Sąjungos konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo priemonės, nes jas taikant aptinkami sunkiausi konkurencijos teisės aktų pažeidimai, pažeidėjams veiksmingai keliamos bylos ir skiriamos baudos. Šiomis aplinkybėmis įmonės gali nuspręsti nebendradarbiauti, jei jų vien tik bendradarbiavimo tikslu teikiami dokumentai bus atskleidžiami ir joms grės civilinė atsakomybė blogesnėmis negu bendriems pažeidėjams, kurie nebendradarbiauja su konkurencijos institucijomis, sąlygomis. Siekiant užtikrinti, kad įmonės būtų linkusios savanoriškai teikti pareiškimus, kuriuose pagal baudų neskyrimo programą arba pagal susitarimo procedūrą konkurencijos institucijai prisipažintų dalyvavusios pažeidžiant Sąjungos arba nacionalinius konkurencijos teisės aktus, tokie pareiškimai negali būti įtraukiami į atskleidžiamus įrodymus;
- (20) be to, įrodymų atskleidimo išimtis turėtų būti taikoma bet kokiai atskleidimo priemonei, kuria būtų nepagrįstai kišamasi į konkurencijos institucijos vykdomą tyrimą dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo. Todėl informacija, kurią parengė Konkurencijos institucija nagrinėdama bylą, kuria siekiama užtikrinti nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos aktų vykdymą (kaip antai prieštaravimo pareiškimas) arba kurią parengė tokios bylos šalys (kaip antai atsakymai į konkurencijos institucijos prašymus pateikti informacijos), turėtų būti atskleidžiama nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo tik po to, kai konkurencijos institucija nustato nacionalinių arba Sąjungos teisės aktų pažeidimą arba kitaip baigia nagrinėti bylą;
- (21) išskyrus 19 ir 20 konstatuojamosiose dalyse nurodytus įrodymus, nagrinėdami ieškinius dėl žalos atlyginimo nacionaliniai teismai turėtų galėti nurodyti atskleisti įrodymus, kurie egzistuoja nepriklausomai nuo konkurencijos institucijos nagrinėjamos bylos (išankstinė informacija);
- (22) bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, surinkęs įrodymus pasinaudodamas galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla ir pasinaudojęs teise į gynybą, susijusią su konkurencijos institucijos vykdomais tyrimais, gali panaudoti tuos įrodymus nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo, kurio šalimi jis yra. Naudoti tokius įrodymus taip pat turėtų būti leidžiama fiziniam arba juridiniam asmeniui, kuris perėmė teises ir pareigas, įskaitant reikalavimo perėmimą. Jei įrodymus surinko juridinis asmuo, kuris

priklauso įmonių grupei, sudarančiai vieną įmonę, kuriai taikomi Sutarties 101 ir 102 straipsniai, tokius įrodymus taip pat gali naudoti kiti tai pačiai įmonei priklausantys juridiniai subjektai;

- (23) tačiau naudojantis pirmesnėje konstatuojamojoje dalyje minimais įrodymais negali būti nepagrįstai trukdoma konkurencijos institucijai užtikrinti konkurencijos teisės aktų vykdymo. Taigi 19 ir 20 konstatuojamosiose dalyse minimi įrodymų atskleidimo apribojimai turėtų būti vienodai taikomi naudojant įrodymus, surinktus vien tik pasinaudojus galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla. Be to, iš konkurencijos institucijos gauti įrodymai pasinaudojus teise į gynybą neturėtų tapti mainų objektu. Todėl fizinių ir juridinių asmenų, kurie naudojami teise į gynybą, bei jų teisių perėmėjams, kaip nurodyta pirmesnėje konstatuojamojoje dalyje, galimybės naudoti įrodymus, surinktus vien tik pasinaudojus galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla, turėtų būti apribotos. Tačiau šiais apribojimais netrukdoma nacionaliniams teismams nurodyti atskleisti įrodymus, laikantis šioje direktyvoje nustatytų sąlygų.
- (24) teikiant ieškinį dėl žalos atlyginimo arba konkurencijos institucijai pradedant tyrimą gali kilti pavojus, kad susijusios įmonės gali sunaikinti arba slėpti įrodymus, kurie nukentėjusiosioms šalims svarbūs ieškiniui dėl žalos atlyginimo pagrįsti. Siekiant užkirsti kelią svarbių įrodymų sunaikinimui ir užtikrinti, kad būtų laikomasi teismo nurodymų atskleisti įrodymus, teismai turi turėti galimybę taikyti pakankamas atgrasomąsias sankcijas. Teismo proceso šalimis sankcija priimti nepalankias išvadas bylose dėl žalos atlyginimo gali būti itin veiksminga ir padėti išvengti vilkinimo. Taip pat turėtų būti numatytos sankcijos, kai nesilaikoma reikalavimo saugoti konfidencialią informaciją ir piktnaudžiaujama informacija, gauta pasinaudojus prievole atskleisti įrodymus. Taip pat sankcijas turėtų būti galima taikyti, jei informacija, gauta pasinaudojus galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla pasinaudojus teise į gynybą dėl tos konkurencijos institucijos vykdomo tyrimo, ieškiniuose dėl žalos atlyginimo naudojama piktnaudžiaujant ;
- (25) Reglamento (EB) Nr. 1/2003 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei nacionaliniai teismai priima sprendimus dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal Sutarties 101 ar 102 straipsnį, jau esančių Komisijos sprendimo objektu, tokie sprendimai negali prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui. Siekiant didinti teisinį tikrumą, vengti nenuoseklumo taikant Sutarties nuostatas ir didinti ieškinių dėl žalos atlyginimo efektyvumą ir procesinį veiksmingumą bei gerinti įmonių ir vartotojų vidaus rinkos veikimą, nagrinėjant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl to paties pažeidimo, atlyginimo neturėtų būti abejojama konkurencijos institucijų arba apeliacinio teismo priimtu galutiniu sprendimu, kuriuo nustatomas Sutarties 101 arba 102 straipsnio pažeidimas, neatsižvelgiant į tai, ar ieškinys pateiktas toje valstybėje narėje, kurioje yra konkurencijos institucija arba apeliacinis teismas, ar kitoje. Tas pats principas turėtų būti taikomas sprendimui, kuriuo daroma išvada, kad pažeistos nacionalinių konkurencijos teisės aktų nuostatos tais atvejais, kai tiems atvejams arba lygiagrečiai taikomi nacionaliniai ir Sąjungos konkurencijos teisės aktai. Tokie nacionalinių konkurencijos institucijų ir apeliacinių teismų, nustatančių konkurencijos taisyklių pažeidimą, sprendimai turėtų turėti poveikį revoliucinei sprendimo daliai ir ją grindžiančioms konstatuojamosioms dalims. Šiuo įpareigojimu nepažeidžiamos nacionalinių teismų teisės ir pareigos, numatytos Sutarties 267 straipsnyje;

- (26) nacionalinėmis taisyklėmis, reglamentuojančiomis senaties termino pradžią, trukmę, sustabdymą arba nutraukimą, neturėtų būti netinkamai kliudoma teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo. Tai ypač svarbu, kai teiktini ieškiniai yra grindžiami konkurencijos institucijos arba apeliacinio teismo išvada, kad padarytas pažeidimas. Šiuo tikslu nukentėjusiosios šalys turėtų turėti galimybę teikti ieškinį dėl žalos atlyginimo konkurencijos institucijai baigus nagrinėti bylą, kuria siekiama užtikrinti nacionalinių ir Sąjungos konkurencijos teisės aktų vykdymą;
- (27) kai konkurencijos taisyklės kartu pažeidžia kelios įmonės (kartelių atvejais), tikslinga nustatyti, kad šie pažeidėjai būtų solidariai atsakingi už visą dėl pažeidimo padarytą žalą. Tarpusavyje šie bendri pažeidėjai turėtų turėti teisę susigražinti savo įnašą, jei viena iš pažeidimą padariusių įmonių sumokėjo daugiau negu turėtų pagal savo dalį. Ši dalis, t. y. konkretaus pažeidėjo atitinkamos atsakomybės ir susijusių kriterijų, kaip antai apyvartos, rinkos dalies arba vaidmens kartelyje, nustatoma pagal taikomus nacionalinius teisės aktus, tačiau turi būti laikomasi veiksmingumo ir lygiavertiškumo principų;
- (28) įmonės, bendradarbiaujančios su konkurencijos institucijomis pagal baudų neskyrimo programą, vaidina svarbų vaidmenį nustatant slaptus kartelinius pažeidimus ir juos nutraukiant, dėl to žala, kuri būtų padaryta, jei pažeidimas nebūtų nutrauktas, dažnai sumažėja. Todėl tikslinga nustatyti, kad įmonėms, kurioms konkurencijos institucija pagal baudų neskyrimo programą neskyrė baudų, būtų apsaugotos nuo netinkamų reikalavimų atlyginti žalą, turint omenyje, kad pažeidimą nustačiusios konkurencijos institucijos sprendimas įmonėms, kurioms neskiriamos baudos, gali tapti galutiniu anksčiau, negu toks sprendimas taps galutiniu įmonėms, kurioms baudos gali būti skirtos. Todėl tikslinga, kad įmonė, kuriai neskiriamos baudos, iš esmės būtų atleista nuo solidariosios atsakomybės už visą žalą ir kad jos įnašas neviršytų jos tiesioginiams ir netiesioginiams pirkėjams arba, pirkėjų kartelio atveju, tiesioginiams ir netiesioginiams tiekėjams padarytos žalos. Jei dėl kartelio žalą patyrė tik kiti subjektai, kurie nėra pažeidimą padariusių įmonių klientai ir (arba) tiekėjai, įmonės, kuriai neskiriamos baudos, įnašas neturėtų viršyti jos dėl kartelio padarytos žalos atitinkamos atsakomybės dalies. Ši dalis turėtų būti nustatyta pagal tas pačias taisykles, kurios yra naudojamos pažeidimą padariusių įmonių įnašams nustatyti (žr. 27 konstatuojamąją dalį). Įmonė, kuriai neskiriamos baudos, turėtų būti visapusiškai atsakinga kitoms negu tiesioginiai arba netiesioginiai pirkėjai arba tiekėjai nukentėjusiosioms šalims, jei šios šalys negali gauti visos kompensacijos iš kitų pažeidimą padariusių įmonių;
- (29) vartotojai ir įmonės, patyrusios žalą dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo, turi teisę gauti kompensaciją už faktinius nuostolius ir už prarastą pelną. Faktiniai nuostoliai – tai to, kas buvo faktiškai sumokėta, ir to kas būtų sumokėta, jei pažeidimo nebūtų, skirtumas. Taigi kai nukentėjusioji šalis faktinius nuostolius sumažina juos visus arba jų dalį perkeldama pirkėjams, perkelti nuostoliai nebėra žala, už kurią juos perkėlusiai šaliai turi būti kompensuota. Todėl iš esmės tikslinga pažeidimą padariusiai įmonei, kaip gynybos priemone ieškinyje dėl žalos atlyginimo, leisti remtis argumentu, kad faktiniai nuostoliai perkelti. Tikslinga nustatyti, kad pažeidimą padariusi įmonė, kaip gynybos priemonę naudojanti išlaidų perkėlimo argumentą, turi įrodyti, kad antkainis egzistavo ir koku mastu jis buvo perkeltas;
- (30) tačiau kai antkainis buvo perkeltas asmenims, kurie teisiškai negali reikalauti kompensacijos, netikslinga leisti pažeidimą padariusiai įmonei naudoti išlaidų

perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę, nes taip ji išvengtų atsakomybės už padarytą žalą. Todėl kai konkrečioje byloje išlaidų perkėlimo argumentas naudojamas kaip gynybos priemonė, ieškinį nagrinėjantis teismas turėtų įvertinti, ar asmuo, kuriam antkainis buvo tariamai perkeltas teisiškai gali reikalauti kompensacijos. Nors netiesioginiai pirkėjai turi teisę reikalauti kompensacijos, nacionalinėmis priežastinio ryšio taisyklėmis (įskaitant nuspėjamumo ir netiesioginio priežastinio ryšio taisykles), taikomas pagal Sąjungos teisės principus, gali būti nustatyta, kad tam tikri asmenys (pavyzdžiui, su pažeidimu neturinčioje tiesioginio ryšio tiekimo grandinėje) konkrečiu atveju teisiškai negali reikalauti kompensacijos. Tik tuomet, kai nusprendžia, kad asmuo, kuriam tariamai buvo perkeltas antkainis, teisiškai gali reikalauti kompensacijos, teismas įvertina išlaidų perkėlimo argumento kaip gynybos priemonės pagrįstumą;

- (31) vartotojai arba įmonės, kurioms faktiniai nuostoliai buvo perkelti, patyrė žalą, padarytą dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo. Nors tokią žalą turėtų kompensuoti pažeidimą padariusi įmonė, iš tokios įmonės tiesiogiai nepirkusiems vartotojams ar įmonėms gali būti labai sunku įrodyti tokios žalos mastą. Todėl tikslinga nustatyti, kad kai reikalavimo atlyginti žalą arba sumos, kurią reikia sumokėti, egzistavimas priklauso nuo to, ar ir koku mastu pažeidimą padariusios įmonės tiesioginio pirkėjo sumokėtas antkainis buvo perkeltas netiesioginiam pirkėjui, laikoma, kad pastarasis pateikė įrodymą, kad tiesioginio pirkėjo sumokėtas antkainis buvo perkeltas jo lygmeniui, jei jis gali įrodyti *prima facie*, kad toks perkėlimas įvyko. Be to, tikslinga apibrėžti, kokiomis sąlygomis laikoma, kad netiesioginis pirkėjas pateikė tokį *prima facie* įrodymą. Įvertindami išlaidų perkėlimo dydį, ginčą nagrinėjantys nacionaliniai teismai turėtų turėti įgaliojimus įvertinti, kokia išlaidų dalis buvo perkelta netiesioginių pirkėjų lygmeniui. Pažeidimą padariusiai įmonei turėtų būti leidžiama pateikti įrodymą, kad faktiniai nuostoliai nebuvo perkelti arba kad buvo perkelta tik jų dalis;
- (32) konkurencijos teisės aktų pažeidimai dažnai yra susiję su prekių ar paslaugų pardavimo sąlygomis ir kaina, todėl atsiranda antkainis arba kita žala, kurią patiria pažeidimą padariusių įmonių klientai. Pažeidimas taip pat gali būti susijęs su tiekimu pažeidimą padariusiai įmonei (pavyzdžiui, pirkėjų kartelio atveju). Todėl atitinkamai turėtų būti taikomos šios direktyvos taisyklės, visų pirma susijusios su išlaidų perkėlimu;
- (33) ieškinius dėl žalos atlyginimo gali teikti tiek nukentėjusiosios šalys, pirkusios prekių ar paslaugų iš pažeidimą padariusios įmonės, tiek kiti toliau tiekimo grandinėje esantys pirkėjai. Kad sprendimai tokiose susijusiose bylose būtų nuoseklūs ir dėl to būtų išvengta atvejų, kai žala dėl nacionalinių arba Sąjungos konkurencijos teisės aktų pažeidimo yra nevysiškai kompensuota, arba kad nebūtų reikalaujama iš pažeidimą padariusios įmonės sumokėti kompensaciją už žalą, nors žala nebuvo patirta, nacionaliniai teismai, jei tai leidžia Sąjungos arba nacionaliniai teisės aktai, turėtų tinkamai atsižvelgti į susijusius ieškinius ir po nagrinėjimo priimtus sprendimus, ypač tais atvejais, kai nustatoma, jog išlaidų perkėlimas buvo įrodytas. Tai neturėtų pažeisti tų šalių, kurios nedalyvavo teismo procese, pagrindinių teisių į gynybą, į veiksmingas teisių gynimo priemones ir teisingą bylos nagrinėjimą. Tokie ieškiniai, pateikti skirtingų valstybių narių teismams, gali būti laikomi susijusiais, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 1215/2012 30 straipsnyje. Pagal šią nuostatą nacionaliniai teismai, išskyrus teismą, kuriame buvo iškelta pirmoji byla, gali sustabdyti bylos nagrinėjimą arba, esant tam tikroms aplinkybėms, atsisakyti jurisdikcijos;

- (34) nukentėjusioji šalis, įrodžiusi, kad patyrė žalą dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo, dar turi įrodyti žalos apimtį, kad gautų atlyginimą už žalą. Žalos dėl monopolinių taisyklių pažeidimo dydžio nustatymas yra labai daug faktinių duomenų reikalaujantis procesas, taip pat gali prireikti taikyti sudėtingus ekonominius modelius. Dažnai tai kainuoja labai brangiai, be to, nukentėjusiosios šalims sunku gauti reikalingus duomenis ieškiniams pagrįsti. Pats žalos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo dydžio nustatymas gali būti esminė kliūtis nukentėjusiosios šalims gauti kompensaciją už patirtą žalą;
- (35) kad būtų ištaisyta informacijos asimetrijos padėtis ir išvengta kai kurių sunkumų, susijusių su žalos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo dydžio nustatymu, ir kad būtų užtikrintas ieškinių dėl žalos atlyginimo veiksmingumas, tikslinga daryti prielaidą, kad kartelinio pažeidimo atveju, dėl pažeidimo padaroma žala, ypač dėl poveikio kainoms. Priklausomai nuo konkrečių faktų, tai reiškia, kad dėl sudaryto kartelio padidėjo kainos arba buvo užkirstas kelias kainų sumažėjimui, kuris dėl pažeidimo neįvyko. Pažeidimą padariusi įmonė turėtų turėti galimybę nugincyti šią prielaidą. Tikslinga šią nugincijamąją prezumpciją taikyti tik karteliams, atsižvelgiant į kartelio slaptumą, dėl kurio didėja minėta informacijos asimetrija ir nukentėjusiajai šaliai sunkiau gauti reikalingų įrodymų siekiant įrodyti, kad žala buvo padaryta;
- (36) jei nėra Sąjungos taisyklių, pagal kurias būtų nustatytas dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo padarytos žalos dydis, kiekviena valstybės narė ir nacionaliniai teismai, remdamiesi savo teisine sistema, turi nustatyti, kokius reikalavimus turi įvykdyti nukentėjusioji šalis, kad įrodytų patirtos žalos dydį, kaip tiksliai ji turėtų įrodyti šį dydį, metodus, kurie gali būti naudojami nustatant šį dydį ir pasekmes, nesugebėjus visapusiškai įvykdyti visų reikalavimų. Tačiau šie valstybės narės reikalavimai neturėtų būti mažiau palankūs už pačioje valstybėje narėje panašioms ieškiniams taikomus reikalavimus (lygiavertiškumo principas), taip pat juos taikant neturėtų būti beveik visiškai neįmanoma arba pernelyg sunku pasinaudoti Sąjungos teise į atlyginimą už patirtą žalą (veiksmingumo principas). Todėl reikėtų atsižvelgti į bet kokią šalių informacijos asimetriją ir į tai, kad nustatant žalos dydį reikia nustatyti, kaip atitinkama rinka būtų kitusi, jei nebūtų padarytas pažeidimas. Atliekant tokį vertinimą, reikia atlikti palyginimą su padėtimi, kuri iš esmės yra hipotetinė, todėl toks palyginimas niekada negali būti labai tikslus. Todėl apskaičiuoti žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo, dydį tikslinga įgalinti nacionalinius teismus;
- (37) nukentėjusiosios šalys ir pažeidimą padariusios įmonės turėtų būti skatinamos susitarti dėl žalos, padarytos dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo, kompensavimo pagal ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu mechanizmus, kaip antai neteisminius susitarimus, arbitražą ir tarpininkavimą. Jeigu įmanoma, į tokius ginčų sprendimo tarpusavio susitarimus turėtų būti įtraukta kuo daugiau nukentėjusiųjų šalių ir pažeidimą padariusių įmonių. Todėl šios direktyvos nuostatomis dėl ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu siekiama palengvinti tokių mechanizmų naudojimą ir veiksmingumą;
- (38) ieškinių dėl žalos atlyginimo teikimo senaties terminas turėtų būti toks, kad nukentėjusiosios šalys ir pažeidimą padariusios įmonės neturėtų pakankamai laiko susitarti dėl mokėtinos kompensacijos. Kad abiems šalims būtų suteikta reali galimybė išspręsti ginčus tarpusavio susitarimu prieš kreipiantis į nacionalinį teismą, senaties terminą reikia sustabdyti, kol vyks ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu procesas;

- (39) be to, kai šalys nusprendžia spręsti ginčus tarpusavio susitarimu po to, kai pagal tą patį reikalavimą ieškinys dėl žalos atlyginimo pateiktas nacionaliniam teismui, pastarasis gali sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol vyks ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu procesas. Spręsdamas, ar sustabdyti bylos nagrinėjimą, nacionalinis teismas turėtų atsižvelgti į skubos tvarkos naudą;
- (40) kad būtų skatinami tarpusavio sutarimo susitarimai, pažeidimą padariusi įmonė, kuri sumoka už žalą pagal ginčų sprendimą tarpusavio susitarimu, neturėtų patekti į blogesnę padėtį negu kiti bendri pažeidėjai, palyginti su padėtimi, jei nebūtų sudarytas tarpusavio sutarimo susitarimas. Taip gali atsitikti, kai susitarimą sudaręs pažeidėjas, netgi po bendro sutarimo susitarimo, tebebuvo solidariai atsakingas už dėl pažeidimo padarytą žalą. Todėl iš esmės susitarimą sudaręs pažeidėjas neturėtų sumokėti savo dalies susitarime nedalyvaujantiems bendriems pažeidėjams, pastariesiems atlyginus žalą nukentėjusiajai šaliai, kuriai pirmasis pažeidėjas žalą jau yra atlyginęs. Ši dalies nemokėjimo taisyklė gali būti siejama su tuo faktu, kad iš nukentėjusiosios šalies reikalaujamos sumos yra išskaičiuojama susitarimą sudariusio pažeidėjo padarytos žalos dalis. Ši dalis turėtų būti nustatyta pagal tas pačias taisykles, kurios yra taikomos pažeidimą padariusių įmonių įnašams nustatyti (žr. 27 konstatuojamąją dalį). Jei tokia dalis nebūtų išskaičiuojama, dėl susitarimo neteisingai nukentėtų tokiaame susitarime nedalyvaujantys pažeidėjai. Susitarimą sudaręs bendras pažeidėjas vis dėlto turės atlyginti žalą, jei tai vienintelė nukentėjusiosios šalies galimybė gauti visą kompensaciją;
- (41) kai reikalaujama, kad bendri pažeidėjai sumokėtų dalį žalos, kurią vėliau sumoka susitarime nedalyvaujantys bendri pažeidėjai, nacionalinis teismas turėtų atsižvelgti į žalos dalį, sumokėtą pagal tarpusavio sutarimo susitarimą, turėdamas omenyje, kad ne visi bendri pažeidėjai yra vienodai susiję su visa pažeidimo apimtimi materialiniu, laiko ir geografiniu atžvilgiu;
- (42) šioje direktyvoje laikomasi pagrindinių teisių ir principų, pripažintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje;
- (43) kadangi atsižvelgiant į nacionalinio lygmens politinių sprendimų ir teisinių taisyklių, susijusių su ES teise gauti kompensaciją teikiant ieškinius dėl žalos, patirtos pažeidus ES konkurencijos teisės aktus, atlyginimo, skirtumą, būtų neįmanoma užtikrinti visapusiško Sutarties 101 ir 102 straipsnių įgyvendinimo ir tinkamo įmonių ir vartotojų vidaus rinkos veikimo, valstybės narės negali deramai pasiekti šių tikslų, todėl pagal būtino veiksmingumo ir nuoseklumo taikant Sutarties 101 ir 102 straipsnius principą, šiuos tikslus lengviau pasiekti Sąjungos lygmeniu; todėl Europos Parlamentas ir Taryba, laikydamiesi Europos Sąjungos sutarties 5 straipsnyje nustatyto subsidarumo principo, priima šią direktyvą. Pagal tame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą šia direktyva neviršijama to, kas būtina nurodytiems tikslams pasiekti;
- (44) pagal 2011 m. rugsėjo 28 d. bendrą valstybių narių ir Komisijos politinį pareiškimą dėl aiškinamųjų dokumentų⁵⁵ valstybės narės pagrįstais atvejais išipareigojo prie pranešimų apie perkėlimo priemones pridėti vieną ar daugiau dokumentų, kuriuose paaiškinamos direktyvos sudėtinių dalių ir nacionalinių perkėlimo priemonių

⁵⁵ OL C 369, 2004 4 27, p. 14.

atitinkamų dalių sąsajos. Pagal šią direktyvą teisės aktų leidėjas laikosi nuomonės, kad tokių dokumentų perdavimas yra pagrįstas,

PRIĖMĖ ŠIĄ DIREKTYVĄ:

I SKYRIUS

TAIKYMO SRITIS IR APIBRĖŽTYS

1 straipsnis

Direktyvos taikymo sritis

1. Šioje direktyvoje nustatomos tam tikros taisyklės, būtinos užtikrinti, kad bet kuris asmuo, patyręs žalą dėl Sutarties 101 ar 102 straipsnio arba dėl nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, galėtų veiksmingai pasinaudoti teise gauti visą kompensaciją už patirtą žalą. Direktyva taip pat nustatomos taisyklės, kuriomis skatinama neiškraipyta konkurencija vidaus rinkoje ir šalinamos sklandaus jos veikimo kliūtys užtikrinant vienodą apsaugą visoje Sąjungoje visiems tokią žalą patyrusiems asmenims.
2. Direktyva taip pat nustatomos taisyklės, kuriomis koordinuojamas konkurencijos institucijų vykdomas konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimas ir šių taisyklių vykdymo užtikrinimas nacionaliniams teismams nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo.

2 straipsnis

Teisė gauti visą kompensaciją

1. Bet kuris asmuo, patyręs žalą dėl Sąjungos arba nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimo, gali reikalauti visos kompensacijos už patirtą žalą.
2. Visa kompensacija užtikrinama, kad žalą patyrusio asmens padėtis atitiktų padėtį, kurioje jis būtų, jei pažeidimas nebūtų buvęs padarytas. Todėl kompensacija apima kompensaciją už faktinius nuostolius, prarastą pelną ir palūkanas, apskaičiuotas laikotarpiui nuo padarytos žalos iki faktinio kompensacijos už patirtą žalą sumokėjimo.
3. Valstybės narės užtikrina, kad visos nukentėjusios šalys galėtų veiksmingai naudotis teise reikalauti žalos atlyginimo.

3 straipsnis

Veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai

Valstybės narės užtikrina, kad visos su ieškiniais dėl žalos atlyginimo susijusios nacionalinės taisyklės ir procedūros būtų parengtos ir taikomos taip, kad būtų užtikrinama, kad nukentėjusioji šalis galėtų veiksmingai naudotis Sąjungos teise gauti visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo. Visos nacionalinės taisyklės ir procedūros, susijusios su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl Sutarties 101 arba 102 straipsnio pažeidimų, atlyginimo, nukentėjusioms šalims negali būti mažiau palankios negu panašioms ieškiniams valstybėse narėse taikomos taisyklės ir procedūros.

4 straipsnis

Apibrėžtys

Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

1. konkurencijos teisės aktų pažeidimas – Sutarties 101 arba 102 straipsnio arba nacionalinių konkurencijos teisės aktų, kaip apibrėžta 2 dalyje, pažeidimas;
2. nacionaliniai konkurencijos teisės aktai – nacionalinių teisės aktų nuostatos, kurių tikslas iš esmės sutampa su Sutarties 101 ir 102 straipsnių tikslu ir kurios yra taikomos tais pačiais atvejais kaip ir Sąjungos konkurencijos teisės aktai ir lygiagrečiai su jais pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 3 straipsnio 1 dalį;
3. ieškinys dėl žalos atlyginimo – pagal nacionalinę teisę nacionaliniam teismui teikiamas ieškinys, kuriuo nukentėjusioji šalis reikalauja atlyginti žalą; taip pat tai gali būti ieškiniai, kuriais vienos arba kelių nukentėjusių šalių atstovas nacionaliniame teisme reikalauja atlyginti žalą, jei tokia galimybė numatyta nacionaliniuose teisės aktuose;
4. reikalavimas atlyginti žalą – reikalavimas atlyginti žalą, patirtą dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo;
5. nukentėjusioji šalis – šalis, reikalaujanti atlyginti žalą;
6. nacionalinė konkurencijos institucija – valstybės narės pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 35 straipsnį paskirta institucija, atsakinga už Sutarties 101 ir 102 straipsnio taikymą;
7. konkurencijos institucija – Komisija arba nacionalinė konkurencijos institucija;
8. nacionalinis teismas arba teismas – valstybės narės teismas, kaip apibrėžta Sutarties 267 straipsnyje;
9. apeliacinis teismas – nacionalinis teismas, kuris yra įgaliotas peržiūrėti nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimus, ir kuris šiomis aplinkybėmis taip pat gali būti įgaliotas nustatyti Sutarties 101 arba 102 straipsnio pažeidimą;

10. sprendimas dėl pažeidimo – konkurencijos teisės aktų pažeidimą nustačiusios konkurencijos institucijos arba apeliacinio teismo sprendimas;
11. galutinis sprendimas dėl pažeidimo – konkurencijos institucijos arba apeliacinio teismo sprendimas dėl pažeidimo, kuris negali būti peržiūrėtas;
12. kartelis – dviejų arba daugiau konkurentų sudarytas susitarimas ir (arba) suderinti veiksmai, kuriais siekiama koordinuoti jų konkurencinį elgesį rinkoje ir (arba) daryti įtaką svarbiems konkurencijos veiksniams taikant tokią praktiką, kaip antai pirkimo ar pardavimo kainų arba kitų prekybos sąlygų nustatymas, gamybos arba pardavimo kvotų paskirstymas, rinkų ir klientų pasidalijimas, įskaitant antikonkurencinį veiksmų derinimą konkursuose, importo arba eksporto apribojimus ir (arba) antikonkurencinius veiksmus konkurentų atžvilgiu;
13. baudų neskyrimo programa – programa, pagal kurią viena slapto kartelio šalis nepriklausomai nuo kitų su karteliu susijusių įmonių bendradarbiauja su konkurencijos institucija šiai atliekant tyrimą ir savanoriškai teikia turimą informaciją apie kartelį ir savo vaidmenį jame; už tai šiai šaliai neskiriama bauda, kuri turėtų būti skirta už kartelio sudarymą, arba bauda sumažinama;
14. įmonės pareiškimas pagal baudų neskyrimo programą – savanoriškas įmonės arba jos vardu konkurencijos institucijai žodžiu arba raštu teikiamas pareiškimas, kuriame pateikiama įmonės turima informacija apie slaptą kartelį ir jos vaidmenį jame ir kuris parengtas specialiai pateikti šiai institucijai, kad pagal baudų neskyrimo programą, susijusią su Sutarties 101 straipsnio ir atitinkamų nacionalinių teisės aktų nuostatų taikymu, bauda nebūtų skirta arba būtų sumažinta; šis pareiškimas neapima dokumentų arba informacijos, kurie egzistuoja nepriklausomai nuo konkurencijos institucijos vykdomo nagrinėjimo (išankstinė informacija);
15. susitarimo pareiškimas – savanoriškas įmonės arba jos vardu konkurencijos institucijai teikiamas pareiškimas, kuriame įmonė prisipažįsta pažeidusi Sutarties 101 straipsnį arba atitinkamas nacionalinės teisės aktų nuostatas ir už tai prisiima atsakomybę ir kuris parengtas specialiai pateikti šiai institucijai kaip oficialaus prašymo šiai institucijai taikyti pagreitintą procedūrą dalis;
16. antkainis – bet koks teigiamas faktinės kainos ir kainos, kuri būtų, jei nebūtų konkurencijos teisės aktų pažeidimo, skirtumas;
17. tarpusavio sutarimo susitarimas – susitarimas dėl žalos atlyginimo, išsprendus ginčą šalių tarpusavio sutarimu.

II SKYRIUS

ĮRODYMŲ ATSKLEIDIMAS

5 straipsnis

Įrodymų atskleidimas

1. Valstybės narės užtikrina, kad jeigu ieškovas pateikė pagrįstai gautus faktus ir įrodymus, kuriais remiantis galima pagrįstai įtarti, kad jis arba jo atstovaujamos šalys patyrė žalą atsakovui pažeidus konkurencijos teisės aktus, nacionaliniai teismai galėtų nurodyti atsakovui arba trečiajai šaliai atskleisti įrodymus, nepriklausomai nuo to, ar šie įrodymai įtraukti į konkurencijos institucijos bylą, laikantis šiame skyriuje nustatytų sąlygų.
2. Valstybės narės užtikrina, kad teismai taip pat galėtų nurodyti ieškovui arba trečiajai šaliai atsakovo paprašymu atskleisti įrodymus.

Šia nuostata nedaromas poveikis nacionalinių teismų teisėms ir pareigoms, nustatytoms Tarybos reglamente (EB) Nr. 1206/2001.
3. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai nurodytų atskleisti 1 dalyje minimus įrodymus, jei atskleisti įrodymus reikalaujanti šalis:
 - (a) įrodė, kad kitos arba trečiosios šalies kontroliuojami įrodymai yra svarbūs jos reikalavimui arba gynybai pagrįsti; taip pat
 - (b) konkrečiai nurodė įrodymų elementus arba kuo tikslesnes ir siauresnes jų kategorijas remdamasi pagrįstai gautais faktais;
4. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai apribotų įrodymų atskleidimą, kad jis būtų proporcingas. Spręsdami, ar šalies prašymas atskleisti įrodymus yra proporcingas, nacionaliniai teismai įvertina visų šalių ir susijusių trečiųjų šalių teisėtus interesus. Jie visų pirma atsižvelgia į:
 - (a) tikimybę, kad įtariamas konkurencijos teisės aktų pažeidimas buvo padarytas;
 - (b) įrodymų atskleidimo mastą ir išlaidas, ypač tenkančias susijusioms trečiosioms šalims;
 - (c) ar į įrodymus, kurie bus atskleisti, įtraukta konfidenciali informacija (ypač susijusi su trečiosiomis šalimis), ir į tvarką, nustatytą tokiai konfidencialiai informacijai apsaugoti; taip pat
 - (d) tais atvejais, kai pažeidimą tiria arba tyrė konkurencijos institucija, ar prašymas suformuluotas specialiai atsižvelgiant į tokių dokumentų pobūdį, tikslą ir turinį, o ne pateikiant nespecifinį prašymą gauti susijusius konkurencijos institucijai

pateiktus dokumentus arba dokumentus, kurie yra tokios konkurencijos institucijos byloje.

5. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai turėtų veiksmingų priemonių konfidencialiai informacijai kuo geriau apsaugoti nuo netinkamo naudojimo, taip pat užtikrindamos, kad svarbūs įrodymai, apimantys tokią informaciją, būtų prieinami nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo.
6. Valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad teisinės privilegijos ir kitos teisės būtų užtikrintos ir nebūtų priversta atskleisti įrodymų.
7. Valstybės narės užtikrina, kad teismams nevirsijus turimų įgaliojimų nurodyti atskleisti įrodymus neišklausius asmens, iš kurio siekiama gauti šiuos įrodymus, už tokio nurodymo nevykdymą baudos nebūtų skiriamos, kol tokio nurodymo adresatas neišklausomas teisme.
8. Įrodymai apima visų rūšių įrodymus, kuriuos galima teikti paskirtam nacionaliniam teismui, visų pirma dokumentus ir visas kitas bet kokio formato laikmenas, kuriose įrašyta informacija.
9. Nedarant poveikio 4 dalyje nustatytam įpareigojimui ir 6 straipsnyje nustatytiems apribojimams, šio straipsnio nuostatomis valstybėms narėms netrukdoma toliau taikyti ar nustatyti naujas taisykles, pagal kurias būtų atskleidžiama daugiau įrodymų.

6 straipsnis

Įrodymų, įtrauktų į konkurencijos institucijos bylą, atskleidimo apribojimai

1. Valstybės narės užtikrina, kad nagrinėdami ieškinius dėl žalos atlyginimo nacionaliniai teismai negalėtų bet kuriuo metu nurodyti vienai iš šalių arba trečiajai šaliai atskleisti šių kategorijų įrodymus:
 - (a) įmonės pareiškimų pagal baudų neskyrimo programą, taip pat
 - (b) susitarimo pareiškimų.
2. Valstybės narės užtikrina, kad nagrinėdami ieškinius dėl žalos atlyginimo nacionaliniai teismai galėtų nurodyti atskleisti toliau nurodytų kategorijų įrodymus tik konkurencijos institucijai užbaigus nagrinėti bylą arba priėmus Reglamento Nr. 1/2003 5 straipsnyje arba Reglamento Nr. 1/2003 III skyriuje nurodytą sprendimą:
 - (a) informaciją, kurią parengė fizinis arba juridinis asmuo specialiai konkurencijos institucijos nagrinėjamai bylai;
 - (b) informaciją, kurią nagrinėdama bylą parengė konkurencijos institucija.
3. Įrodymus, kurie yra konkurencijos institucijos byloje ir kurie nepriklauso nė vienai iš šio straipsnio 1 arba 2 dalyje išvardytų kategorijų, gali būti nurodyta atskleisti nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo bet kuriuo metu.

Įrodymų, gautų vien tik pasinaudojus galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla, apribojimai

1. Valstybės narės užtikrina, kad jei fizinis arba juridinis asmuo, pasinaudodamas savo teisėmis į gynybą pagal Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnį arba atitinkamas nacionalinių teisės aktų nuostatas, gavo 6 straipsnio 1 dalyje išvardytų kategorijų įrodymų vien tik pasinaudojęs galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla, tokie įrodymai nebūtų naudojami nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo.
2. Valstybės narės užtikrina, kad jei fizinis arba juridinis asmuo, pasinaudodamas savo teisėmis į gynybą pagal Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnį arba atitinkamas nacionalinių teisės aktų nuostatas, gavo 6 straipsnio 1 dalyje išvardytų kategorijų įrodymų vien tik pasinaudojęs galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla, tokie įrodymai nebūtų naudojami nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo, kol konkurencijos institucija nebaigė savo bylos arba kol ji nepriėmė Reglamento Nr. 1/2003 5 straipsnyje arba Reglamento Nr. 1/2003 III skyriuje nurodyto sprendimo.
3. Valstybės narės užtikrina, kad jei fizinis arba juridinis asmuo, pasinaudodamas savo teisėmis į gynybą pagal Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnį arba atitinkamas nacionalinių teisės aktų nuostatas, gavo 6 straipsnio 1 dalyje išvardytų kategorijų įrodymų vien tik pasinaudojęs galimybe susipažinti su konkurencijos institucijos byla, ir jei pagal šio straipsnio 1 arba 2 dalį jų negalima naudoti, šiuos įrodymus nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo galėtų naudoti tik tas asmuo arba fizinis arba juridinis asmuo, kuris perėmė teises ir pareigas, įskaitant reikalavimo perėmimą.

Sankcijos

1. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai galėtų taikyti sankcijas šalims, trečiosioms šalims ir jų teisiniams atstovams, jeigu:
 - (a) nevykdomas teismo reikalavimas atskleisti įrodymus arba atsisakoma jį vykdyti;
 - (b) sunaikinami reikšmingi įrodymai, jei sunaikinimo metu:
 - i) įrodymus sunaikinusi šalis buvo konkurencijos institucijos nagrinėjamos bylos, susijusios su veiksmais, dėl kurių pateiktas ieškinys dėl žalos atlyginimo, šalis; arba
 - ii) įrodymus sunaikinusi šalis žinojo arba pagrįstai turėjo žinoti, kad nacionaliniam teismui paduotas ieškinys dėl žalos atlyginimo ir kad įrodymai buvo reikalingi reikalavimui atlyginti žalą arba gynybai atsakant į ieškinį pagrįsti; arba

- iii) įrodymus sunaikinusi šalis žinojo, kad įrodymai reikšmingi nagrinėjamam arba būsimam ieškiniui dėl žalos atlyginimo, kuri ji pateikė arba kuris jai pateiktas, nagrinėti;
 - (c) nevykdomi teismo nutartimi nurodyti įpareigojimai saugoti konfidencialią informaciją arba atsisakoma juos vykdyti; arba
 - (d) piktnaudžiaujama teisėmis, susijusiomis su šiame skyriuje nurodytų įrodymų atskleidimu ir pagal šio skyriaus nuostatas gautais įrodymais ir informacija.
2. Valstybės narės užtikrina, kad nacionalinių teismų taikytinos sankcijos būtų veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos. Sankcijos, kurias gali taikyti nacionaliniai teismai, apima, kiek tai susiję su ieškinių dėl žalos atlyginimo šalių elgesiu, galimybę padaryti nepalankias išvadas, pvz., priimti išankstinę nuomonę, kad svarbus aspektas turi būti įrodytas, arba atmesti visus arba dalį reikalavimų ir gynybos priemonių, ir galimybę nurodyti padengti išlaidas.

III SKYRIUS

NACIONALINIŲ TEISMŲ SPRENDIMŲ POVEIKIS, SENATIES TERMINAI IR SOLIDARIOJI ATSAKOMYBĖ

9 straipsnis

Nacionalinių teismų sprendimų poveikis

Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniams teismams nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo pagal Sutarties 101 ar 102 straipsnį arba pagal nacionalinius konkurencijos teisės aktus ir priimant sprendimus dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos, jau esančių nacionalinės konkurencijos institucijos arba apeliacinio teismo galutinio sprendimo dėl pažeidimo objektu, šie teismai negalėtų priimti sprendimų, kuriais prieštaraujama tokiam pažeidimo nustatymui. Šiuo įpareigojimu nedaromas poveikis teisėms ir pareigoms, numatytoms Sutarties 267 straipsnyje.

10 straipsnis

Senaties terminai

1. Valstybės narės nustato taisykles, taikomas ieškinių dėl žalos atlyginimo pateikimo senaties terminams, pagal šį straipsnį. Šiomis taisyklėmis nustatoma senaties termino pradžia, tokio termino trukmė ir sąlygos, pagal kurias šis terminas nutraukiamas arba sustabdomas.

2. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminas neprasidėtų iki tos dienos, kai nukentėjusioji šalis sužino arba pagrįstai galima manyti, kad sužino apie:
 - i) elgesį, kuriuo padaromas pažeidimas,
 - ii) tokio elgesio kvalifikavimą kaip Sąjungos arba nacionalinių konkurencijos teisės aktų pažeidimą,
 - iii) faktą, kad dėl šio pažeidimo ji patyrė žalą, taip pat
 - iv) pažeidėjo, dėl kurio ji patyrė žalą, tapatybę.
3. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminas nebūtų pradėtas taikyti iki tos dienos, kai tęstinis ar kartotinis pažeidimas sustabdomas.
4. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminas ieškiniui dėl žalos atlyginimo teikti būtų bent penkeri metai.
5. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminas būtų sustabdomas, jei konkurencijos institucija imasi veiksmų, kad pradėtų tyrimą arba bylos nagrinėjimą dėl pažeidimo, su kuriuo susijęs ieškinys dėl žalos atlyginimo. Sustabdymas nutraukiamas per vienerius metus po to, kai priimtas galutinis sprendimas dėl pažeidimo arba bylos nagrinėjimas nutrauktas kitaip.

11 straipsnis

Solidarioji atsakomybė

1. Valstybės narės užtikrina, kad bendrais veiksmais konkurencijos teisės aktus pažeidusios įmonės būtų solidariai atsakingos už dėl pažeidimų padarytą žalą: kiekviena pažeidimą padariusi įmonė yra įpareigota visiškai kompensuoti žalą, o nukentėjusioji šalis gali reikalauti visos kompensacijos iš bet kurios iš įmonių, kol jam bus sumokėta visa kompensacija.
2. Valstybės narės užtikrina, kad įmonė, kuriai konkurencijos institucija pagal baudų neskyrimo programą neskyrė baudų, būtų atsakinga kitoms negu tiesioginiai arba netiesioginiai pirkėjai arba tiekėjai nukentėjusiosios šalims tik tuomet, jei tokios nukentėjusiosios šalys įrodo, kad negali gauti visos kompensacijos iš kitų įmonių, padariusių tą patį konkurencijos teisės aktų pažeidimą.
3. Valstybės narės užtikrina, kad pažeidimą padariusi įmonė galėtų iš kitos pažeidimą padariusios įmonės atgauti įnašą, kuris nustatoma pagal jų santykinę atsakomybę už pažeidimu padarytą žalą. Įmonės, kuriai konkurencijos institucija pagal baudų neskyrimo programą neskyrė baudos, įnašas negali viršyti jos padarytos tiesioginiams arba netiesioginiams pirkėjams arba tiekėjams žalos dydžio.
4. Valstybės narės užtikrina, kad pagal pažeidimu padarytą žalą kitoms negu pažeidimą padariusios įmonės tiesioginiai arba netiesioginiai pirkėjai arba tiekėjai nukentėjusiosios šalims, įmonės, kuriai neskiriamos baudos, įnašas nustatomas atsižvelgiant į jos santykinę atsakomybę už tą žalą.

IV SKYRIUS

ANTKAINIO PERKĖLIMAS

12 straipsnis

Išlaidų perkėlimo argumentas kaip gynybos priemonė

1. Valstybės narės užtikrina, kad ieškinio dėl žalos atlyginimo atsakovas kaip gynybos priemonė ieškinyje galėtų pasinaudoti argumentu, kad ieškovas perkėlė visą arba dalį dėl pažeidimo susidariusio antkainio. Prievolė įrodyti, kad antkainis buvo perkeltas, tenka atsakovui.
2. Tiek, kiek antkainis perduotas kito tiekimo grandinės lygmens asmenims, kuriems teisiniu požiūriu neįmanoma reikalauti kompensacijos už patirtą žalą, atsakovas negali naudotis ankstesnėje dalyje nurodytomis gynybos priemonėmis.

13 straipsnis

Netiesioginiai pirkėjai

1. Valstybės narės užtikrina, kad kai nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo reikalavimo atlyginti žalą arba mokėtinos kompensacijos egzistavimas priklauso nuo to, ar antkainis buvo perkeltas ieškovui arba koks tokio perkėlimo mastas, prievolė įrodyti, kad toks perkėlimas egzistavo ir kokia to perkėlimo apimtis tenka ieškovui.
2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytos padėties atveju, laikoma, kad netiesioginis pirkėjas įrodė, kad išlaidos buvo jam perkeltos, jei jis įrodė, kad:
 - (a) atsakovas pažeidė konkurencijos teisės aktus;
 - (b) dėl pažeidimo atsakovo tiesioginiam pirkėjui taikytas antkainis; taip pat
 - (c) įsigijo prekių arba paslaugų, susijusių su pažeidimu, arba įsigijo prekių arba paslaugų, kilusių iš prekių arba susijusių su prekėmis arba paslaugomis, kurios buvo susijusios su pažeidimu.

Valstybės narės užtikrina, kad teismas turėtų įgaliojimus įvertinti, kokia antkainio dalis buvo perkelta.

Šia dalimi nedaromas poveikis pažeidėjo teisei įrodyti, kad antkainis nebuvo arba iš dalies nebuvo perkeltas netiesioginiam pirkėjui.

14 straipsnis

Prarastas pelnas ir pažeidimai tiekimo lygmeniu

1. Šiame skyriuje nustatytomis taisyklėmis nedaromas poveikis nukentėjusiosios šalies teisei reikalauti kompensuoti prarastą pelną.
2. Valstybės narės užtikrina, kad šiame skyriuje nustatytos taisyklės būtų atitinkamai taikomos tais atvejais, kai konkurencijos teisės aktų pažeidimas yra susijęs su tiekimu pažeidimą padariusiai įmonei.

15 straipsnis

Skirtingo tiekimo grandinės lygmens ieškovų ieškiniai dėl žalos atlyginimo

1. Valstybės narės užtikrina, kad vertindami, ar taikant 13 straipsnį atsiradusi prievolė įrodyti yra vykdoma, nacionaliniai teismai, paskirti nagrinėti ieškinį dėl žalos atlyginimo, tinkamai atsižvelgtų į:
 - (a) ieškinius dėl žalos atlyginimo, kurie yra susiję su tuo pačiu konkurencijos teisės aktų pažeidimu, tačiau kuriuos teikia skirtingų tiekimo grandinės lygmenų ieškovai; arba
 - (b) sprendimus, priimtus tokiuose ieškiniuose.
2. Šio straipsnio nuostatomis nedaromas poveikis nacionalinių teismų teisėms ir pareigoms, nustatytoms Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 30 straipsnyje.

V SKYRIUS

ŽALOS DYDŽIO NUSTATYTMAS

16 straipsnis

Žalos dydžio nustatymas

1. Valstybės narės užtikrina, kad kartelinio pažeidimo atveju būtų daroma prielaida, kad dėl pažeidimo padaryta žala. Pažeidėjas turi teisę nuginčyti šią prezumpciją.
2. Valstybės narės užtikrina, kad dėl nustatant žalos dydį reikalingų įrodymų naštos ir faktų išdėstymo netaptų neįmanoma arba pernelyg sunku nukentėjusiajai šaliai pasinaudoti savo teise gauti atlyginimą už patirtą žalą. Valstybės narės nustato, kad teismas būtų įgaliojamas apskaičiuoti žalos sumą.

VI SKYRIUS

GINČŲ SPRENDIMAS TARPUSAVIO SUSITARIMU

17 straipsnis

Ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu stabdomasis poveikis

1. Valstybės narės užtikrina, kad ieškinio dėl žalos atlyginimo teikimo senaties terminas būtų sustabdomas tol, kol trunka ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu procesas. Senaties termino sustabdymas taikomas tik toms šalims, kurios yra arba buvo susijusios su ginčų sprendimu tarpusavio susitarimu.
2. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai, paskirti nagrinėti ieškinį dėl žalos atlyginimo, galėtų sustabdyti bylos nagrinėjimą, jei bylos šalys sprendžia ginčą dėl reikalavimo, įtraukto į ieškinį dėl žalos atlyginimo, tarpusavio susitarimu.

18 straipsnis

Tarpusavio sutarimo susitarimo poveikis vėlesniems ieškiniams dėl žalos atlyginimo

1. Valstybės narės užtikrina, kad sudarius tarpusavio sutarimo susitarimą, susitarimo nukentėjusiosios šalies reikalavimas būtų sumažintas tokia susitarimo bendro pažeidėjo padarytos žalos dalimi, kurią dėl pažeidimo patyrė nukentėjusioji šalis. Susitarime nedalyvaujantys bendri pažeidėjai iš susitarimą sudariusio bendro pažeidėjo negali atgauti savo įnašo iš likusios reikalavimo sumos. Tik kai susitarime nedalyvaujantys bendri pažeidėjai negali sumokėti už žalą, kuri atitinka likusią reikalavimo dalį, susitarimą sudaręs bendras pažeidėjas turi sumokėti už susitarimą sudariusios nukentėjusiosios šalies patirtą žalą.
2. Nustatant kiekvieno bendro pažeidėjo įnašą, nacionaliniai teismai tinkamai atsižvelgia į ankstesnius tarpusavio sutarimo susitarimus, su kuriais yra susijęs atitinkamas bendras pažeidėjas.

VII SKYRIUS

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

19 straipsnis

Peržiūra

Komisija peržiūri šią direktyvą ir teikia ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai ne vėliau kaip [data] [*penkeri metai nuo galutinio termino šios direktyvos nuostatoms perkelti*].

20 straipsnis

Perkėlimas

1. Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, kuriais ne vėliau kaip iki [*dveji metai nuo galutinio termino šios direktyvos nuostatoms perkelti*] įgyvendinama ši direktyva. Jos nedelsdamos pateikia Komisijai tų nuostatų tekstą.

Valstybės narės, priimdamos šias nuostatas, jose daro nuorodą į šią direktyvą arba tokia nuoroda daroma jas oficialiai skelbiant. Nuorodos darymo tvarką nustato valstybės narės.

2. Valstybės narės pateikia Komisijai šios direktyvos taikymo srityje priimtų nacionalinės teisės aktų pagrindinių nuostatų tekstus.

21 straipsnis

Įsigaliojimas

Ši direktyva įsigalioja dvidešimtą dieną po jos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

22 straipsnis

Adresatai

Ši direktyva skirta valstybėms narėms.

Priimta Strasbūre

Europos Parlamento vardu

Tarybos vardu

FINANSINĖ TEISĖS AKTO PASIŪLYMO PAŽYMA

Šis pasiūlymas neturi poveikio ES biudžetui.